

TAVOITTAVA TAULUMÄKI

Taulumäen kirkon yhteisöllinen messu-uudistus osallistujien näkökulmasta

Palola Ulla

Opinnäytetyö, kevät 2013

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)+ diakonian

virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Palola Ulla. Tavoittava Taulumäki. Taulumäen kirkon yhteisöllinen messu-uudistus osallistujien näkökulmasta. Pieksämäki, kevät 2013. 61s., 3 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Itä. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK) + diakonian virkakelpoisuus

Tutkimuksessa selvitettiin Jyväskylän seurakunnan Taulumäen kirkon yhteisöllisyyteen pyrkivän messu-uudistuksen saamaa vastaanottoa seurakuntalaisilta. Uudistustyö oli saanut alkunsa Suomen ev.lut. kirkon Tiellä – på Väg -jumalanpalveluksen kehittämiss-hankkeen innoittamana, mutta alun perin yhden kirkkovuoden mittaiseksi tarkoitettu vuonna 2011 alkanut kokeilu on kuitenkin itsenäinen projekti. Uudistuksen tavoitteena on ollut vahvistaa yhteisöllisyyden tunnetta ja tuoda jumalanpalvelus lähemmäksi ihmisten arkea. Tähän on pyritty mm. esirukouksen painottamisella, vaihtelevalla musiikkiprofiililla ja yhteisen jakamisen hetkellä, jossa kokoonnutaan saarnan jälkeen kirkon takaosaan nauttimaan tarjoilusta ja vaihtamaan ajatuksia. Tutkimuksen tavoite oli selvittää, millainen on messuun osallistujien profiili eli keitä messuun osallistuu, millaisen vastaanoton uudistunut messu on saanut, onko yhteisöllisyyden kokemus toteutunut sekä miten messua voitaisiin vielä kehittää.

Teoriataustaksi tuotiin esille yhteisöllisyyden käsite ja postmoderniin yhteisöön kuuluminen sekä kontekstuaalinen teologia. Lisäksi perehdyttiin jumalanpalvelusuudistuksen tutkimukseen.

Tutkimus oli kvantitatiivinen kyselytutkimus, ja se suoritettiin kahden messun yhteydessä heinä- ja elokuussa 2012. Kirkkovieraista niille, jotka halusivat osallistua tutkimukseen, jaettiin kyselylomake, jonka he täyttivät messun jälkeen. Tutkimuksen tulokset syötettiin SPSS-ohjelmaan, jonka avulla tulokset saatiin taulukoiksi.

Kävijäprofiililtaan Taulumäen messu poikkesi normaalista nuorten aikuisten korkealla osallistumisella. Messun toteutuksen nähtiin pääosin onnistuneen. Yhteisöllisyyteen pyrkivistä uudistuksista merkityksellisimmiksi nousivat yhteinen esirukous, vaihteleva musiikkiprofiili ja saarna käytävältä lähellä ihmisiä. Suurin osa vastaajista koki yhteisöllisyyden toteutuneen ainakin jokseenkin Taulumäen uudistetussa messussa. Tutkimuksen perusteella messua kannattaa kehittää esim. laatimalla käsiohjelma sekä selkeyttämällä esirukousjakson ja yhteisen jakamisen hetken rakennetta. Erityisen tärkeää yhteisöllisyyden kannalta olisi seurakuntalaisten aktivoiminen vapaaehtoisiksi.

Tutkimusten alustavien tulosten perusteella Jyväskylän seurakunta päätti jatkaa Taulumäen kirkon messua uudistetussa muodossa kehittäen sitä kuitenkin siten, että yhteisöllisyyden tavoite toteutuisi entistä paremmin.

Asiasanat: yhteisöllisyys, yhteisöllinen messu, jumalanpalvelusuudistus, kvantitatiivinen tutkimus

ABSTRACT

Palola Ulla. Taulumäki Outreaches. The communally revised mass at Taulumäki church from the perspective of attendees. Pieksämäki, Spring 2013. 61p., 3 appendices. Diakoniana University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, option in Diaconal Social Work. Degree: Bachelor of Social Services – Deacon

The aim of the study was to ascertain the reception among the parishioners of the communally revised mass at the Taulumäki church in Jyväskylä parish. The revision was inspired by the development project "Tiellä – på Väg" of the Evangelical Lutheran Church of Finland, but this experiment is an independent project. It began in 2011 and was scheduled for one church year. The aim of the revision was to strengthen the sense of community and make the service more relevant to everyday life, for example by putting more emphasis on the prayer of intercession, adding variety to the music profile and by creating fellowship time, when people are invited to get together after the sermon in the back of the church to enjoy coffee or tea and to visit. The aim of the study was to learn about those who are attending mass, what kind of feedback the mass received, how a participant was able to feel communality and how the mass could be further revised.

The theoretical background of the study was the concept of communality and participation in a postmodern community, in addition to contextual theology. Previous research on church service revision was also studied.

The study was a quantitative survey and was completed twice, in July and August, after each mass. A questionnaire was given to those participants who were willing to participate in the survey. The results were input into SPSS-program, which displayed the results as charts.

The participant profile of the Taulumäki mass differed from that of a normal mass, in that it was characterized by a high attendance of young adults. The implementation of the mass was mostly seen as successful. The updates to intercessory prayer, the music profile and a more intimate mode of sermon delivery, in which the pastor stands in the aisles, were considered the most significant revisions promoting communality. Most of the participants in the survey felt that there was a somewhat stronger sense of community in the revised Taulumäki mass. Based on the survey, the mass could be further revised, for example by making a service program, as well as by clarifying the structures of the moments of intercessory prayer and fellowship time. From the perspective of communality it would be particularly vital to activate parishioners for volunteer efforts.

The Jyväskylä Parish decided to continue the revision of the mass in Taulumäki church based on the preliminary results of the study. However, it was also decided to further develop the revision in hopes of achieving an even stronger communality.

Keywords: communality, communal mass, revision of church service, quantitative survey

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 UUDISTUNUT MESSU.....	8
2.1 Jumalanpalvelusuudistus	8
2.2 Yhteisöllisyyteen pyrkivät uudistukset Taulumäellä.....	8
2.3 Taulumäen uudistuksen tavoitteet	9
3 YHTEISÖLLISYYS JA JUMALANPALVELUS	11
3.1 Yhteisöllisyys	11
3.1.1 Yhteisöllisyyden käsite	11
3.1.2 Yhteisön jäsenyys	11
3.1.3 Yhteisöllisyys jumalanpalveluksessa	12
3.2 Kontekstuaalisuus	14
3.3 Jumalanpalvelusuudistuksen tutkimus	14
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	16
4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet	16
4.2 Tutkimusmenetelmä	16
4.3 Aineiston keruu ja analysointi	18
5 TULOKSET	20
5.1 Vastaajien taustatiedot.....	20
5.2 Arviot messun toteutuksesta.....	21
5.3 Uudistusten merkityksellisyys	22
5.3.1 Vaihteleva musiikkiprofiili.....	22
5.3.2 Esirukousjakso.....	24
5.3.3 Mahdollisuus yksityiseen rikkiin.....	25
5.3.4 Saarna käytävältä lähellä ihmisiä.....	26
5.3.5 Yhdessä jakamisen hetki	27
5.4 Yhteisöllisyys Taulumäen messussa	32
5.4.1 Yhteisöllisyyden tärkeys.....	32
5.4.2 Yhteisöllisyyden toteutuminen	33
5.5 Vapaaehtoisuus	34
5.6 Messun kokonaisuus	35
5.6.1 Yleisiä havaintoja	35

5.6.2 Uudistuksen vaikutus osallistumisaktiivisuuteen	36
6 JOHTOPÄÄTÖKSIÄ JA POHDINTAA.....	37
6.1 Osallistujaprofiilin tarkastelua.....	37
6.2 Taulumäen messun helmiä	37
6.3 Yhteisöllisyyttä?	39
6.4 Kehittämistarpeet ja ideointi.....	40
6.5 Tutkimusprosessin arviointia.....	41
6.6 Opinnäytetyön prosessi ja ammatillinen kasvu	43
LÄHTEET	46
LIITTEET	48
Liite 1: Kyselylomake	48
Liite 2: Avointen kysymysten vastaukset	52
Liite 3: Taulumäen messun kaava	60

1 JOHDANTO

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon Meidän kirkko strategian 2015 suuntaviivoissa esitetään ajatus:

Huolehdimme siitä, että seurakuntien jumalanpalveluselämä on monipuolista, luontevaa ja sisältää inhimillistä lämpöä ja hengellistä syvyyttä. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.a.)

Kirkossa on viime aikoina kiinnitetty huomiota jumalanpalvelusten kävijämäärän laskuun. Viimeisten vuosikymmenien ajan päiväjumalanpalvelukseen osallistujien määrä on tasaisesti vähentynyt. Muiden jumalanpalvelusten, kuten Tuomas-messujen ja erityisten kohderyhmien jumalanpalvelusten kävijämäärät nousivat vuosina 1980–1995, mutta viime vuosina niidenkin suosio on mennyt laskusuuntaan. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2009.)

Kirkolliskokous sai vuonna 2008 edustaja-aloitteen, jossa kannettiin huolta seurakuntien jumalanpalveluselämän tilasta ja siitä, että jumalanpalvelukseen osallistuu kovin harva seurakuntalainen. Erityisesti nuorten, nuorten aikuisten ja aikuisväestön nähtiin vierastavan jumalanpalvelusta. Kirkkohallitus päätti aloitteen perusteella järjestää hankkeen nimeltä ”Tiellä – på Väg” vuosiksi 2011–2013 jumalanpalveluskäytäntöjen kartoittamista ja kehittämistä varten. (Leinonen & Niemelä 2012, 5–6.) Jumalanpalveluselämän kehittämishankkeeseen osallistuu 42 seurakuntaa, jotka kehittävät jumalanpalveluselämänsä yhteistyössä toisten hankeseurakuntien ja kirkkohallituksen kanssa (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.b.).

Jyväskylän seurakunta on Suomen evankelis-luterilaisen kirkon suurin seurakunta, joka on toiminnallisesti jaettu yhdeksään alue seurakuntaan. Taulumäen kirkko on seurakunnan pääkirkko, jonka jumalanpalvelukseen osallistuu ihmisiä koko seurakunnan alueelta. Messu pidetään pääsääntöisesti sunnuntai-iltaisin klo 18. (Jyväskylän seurakunta i.a.)

Jyväskylän seurakunnassa havahduttiin vuonna 2011 siihen, että Taulumäen kirkolla on vahva ”juhlakirkon” leima, ja alettiin pohtia, miten kirkko saataisiin tuntumaan koitoisammalta ja tuotua lähemmäksi arkea. Inspiraation lähteenä olivat Tampereella järjestetyt jumalanpalveluselämän neuvottelupäivät, joilla mm. esiteltiin Tiellä – på Väg -

hankkeeseen liittyvää tutkimusta seurakuntalaisten jumalanpalvelusodotuksista ja -kokemuksista ja keskusteltiin työpajassa yhteisöllisyydestä. (Jumalanpalveluselämän neuvottelupäivät Tampereella 15.–17.2.2011, ohjelmavihko; Tuomas Palola, henkilökohtainen tiedonanto 26.11.2012.) Jyväskylän seurakunta ei kuitenkaan kuulu Tiellä – på Väg -hankkeen seurakuntiin, vaan se on lähtenyt itsenäisesti toteuttamaan hankkeen ideoita.

Messun kehittämistä varten perustettiin kirkkoherran johdolla toimiva työryhmä, joka kokoontui useita kertoja vuoden 2011 aikana keskustelemaan ja hiomaan uutta messua. Kehittämistyöryhmä piti Taulumäen messuja ”anonyymien messuina”, joissa seurakuntalaiset ja jumalanpalveluksen toimittajat olivat monessakin mielessä kaukana toisistaan. (Jyväskylän seurakunta 2011.) Työryhmä kehitti keskustelujen pohjalta uudistetun messun kaavan, jota alettiin toteuttaa kirkkovuoden alusta 2011 ensimmäisestä adventista lähtien. Taulumäen kirkon messu-uudistus on tehty kokeiluluonteisesti ja vuoden määräajalla. Kirkon toiminnasta vastaava pastori Tuomas Palola esitti toiveen tutkimuksesta, jolla kartoitettaisiin kokeilun onnistumista ja kehittämistarpeita. Tällä tutkimuksella pyritään vastaamaan toiveeseen.

2 UUDISTUNUT MESSU

2.1 Jumalanpalvelusuudistus

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon keskeisimmät kirjat uudistettiin vuosina 1986–2000 (Puustinen 2008, 4). Jumalanpalvelusuudistus käynnistyi vuonna 1988, ja ensimmäisenä adventtina 1993 otettiin joissakin seurakunnissa kokeilukäyttöön uudistettu jumalanpalvelusjärjestys. Jumalanpalvelusuudistus saatiin päätökseen vuonna 2000, jolloin koko kirkossa otettiin käyttöön uusi Jumalanpalvelusten kirja ja Evankeliumikirja. Uudistustyö on kuitenkin käytännössä jatkunut koko ajan myös sen jälkeen muun muassa hiippakunnissa ja kirkon jumalanpalveluselämän ja musiikkitoiminnan yksiköissä. Paikallistasolla on monissa seurakunnissa kehitetty jumalanpalveluskäytäntöjä, ja jumalanpalveluksien vetovoimaa on käytännössä pystytty lisäämään. Positiivisia kokemuksia on saatu toimintatavoista, jotka aktivoivat seurakuntalaisia. (Räsänen 1996, 9; Leinonen & Niemelä 2012, 4.)

2.2 Yhteisöllisyyteen pyrkivät uudistukset Taulumäellä

Ensimmäisenä adventtina 2011 aloitettiin Tavoittava Taulumäki -projektin messukokeilu. Koska Taulumäen kirkko ei ole minkään alue seurakunnan kirkko, se ei varsinaisesti ole kenenkään ”kotikirkko”, joten asuinpaikkaan perustuvaa yhteisöä ei automaattisesti muodostu. Messun toimittavat eri alueiden ja Yhteisen seurakuntapalvelun työntekijät vuorotellen, joten yhteisöllisyys ei voi perustua tiettyjen henkilöiden toistuvaan läsnäoloon. Messu-uudistuksen tavoitteena on vahvistaa yhteisöllistä tunnetta messukohtaisesti siten, että jokaisella kerralla yhteisöllisyys synnytetään uudestaan messun toisenlaisen toteuttamisen avulla. Siihen pyritään muun muassa hyödyntämällä kirkkotilaa laaja-alaisesti. Esimerkiksi kirkon takaosaan kokoonnutaan yhteisen jakamisen aikana keskustelemaan ja nauttimaan kahvitarjoilusta. Yhteisöllisyyden lisäämistä tavoitellaan myös pyrkimällä kokonaisuuksien yhteiseen suunnitteluun ja toteutukseen. Musiikkiin on kiinnitetty erityistä huomiota, ja sen profiili vaihtelee. (Jyväskylän seurakunta i.a.) Taulumäen kirkon uudistettu messu noudattaa pääosin Kirkkokäsikirjan messukaavaa,

mutta erilaisilla painotuksilla ja elementtejä lisäämällä messusta on tehty omannäköinen.

Uudistetussa messussa painotetaan esirukousta. Vähintään viisi minuuttia kestävä esirukousosion aikana seurakuntalaisia rohkaistaan rukoukseen omalla paikallaan. Lisäksi sivukappelissa on mahdollisuus käydä rukoilemassa sinne jätettyjen esirukousaiheiden puolesta tai jättää oma esirukouspyyntönsä rukouskappelin laatikkoon. Seurakuntalaisella on tässä vaiheessa myös mahdollisuus ripittäytymiseen. Joku messun toimittajista kokoaa esirukouspyynnöistä vapaamuotoisen osion esirukoukseen. Esirukous pyritään toteuttamaan vapaamuotoisesti, mikrofoniin luettuna penkissä istuen. Näin vahvistetaan tunnetta yhteisestä, seurakunnasta nousevasta, rukouksesta. Lapsia varten rukouskappeliin rakennetaan kirkkovuoden teksteistä nouseva nukkeasetelma virittämään pienten seurakuntalaisten mieliä pyhän kokemiseen. (Jyväskylän seurakunta i.a.; Tuomas Palola, henkilökohtainen tiedonanto 7.5.2012)

Saarnan jälkeen on ”yhdessä jakamisen hetki”, jolloin kirkon takaosaan keräännytään mahdollisesti keskustelemaan saarnan herättämistä ajatuksista, tutustutaan tavallista syvällisemmin kolehtikohteeseen ja jutellaan toisten kanssa tarjoilun (kahvi, tee, yms.) lomassa. Tämän osion aikana seurakuntalainen voi käydä viemässä lahjansa kolehtikoriin. Yhdessä jakamisen aikana joku ehtoollisen jakamiseen osallistuvista kattaa ehtoollispöydän, ja kolehtikorit viedään hetken päätteeksi alttarille. Ehtoollista vietetään joka sunnuntai. (Jyväskylän seurakunta i.a.)

Alkuperäisenä tavoitteena on ollut aktivoida seurakuntalaisia vapaaehtoisiksi mukaan toimittamaan messua perustamalla Taulumäen messulle oma Facebook-sivusto sekä antamalla mahdollisuus ilmoittautua tehtäviin seurakunnan omilla nettisivuilla. (Jyväskylän seurakunta 2011.) Käytännössä aktivointi ei ole kuitenkaan toteutunut eikä sivustoa ole perustettu. (Tuomas Palola, henkilökohtainen tiedonanto 7.5.2012.)

2.3 Taulumäen uudistuksen tavoitteet

Tavoittava Taulumäki -projektin tarkoituksena on etsiä yhdessä jumalanpalvelukseen sellaista suuntaa, joka vahvistaa tunnetta, että kaiken keskiössä on seurakuntalaisuus.

Tämän ajatuksen taustana on, että seurakunta yhteisönä rakentuu yksilöistä, ja seurakunta organisaationa työntekijöineen on olemassa sitä varten, että jokainen kristitty saisi kokea kuuluvansa omana ainutlaatuisena yksilönä Jumalan perheväkeen. Jokainen saa tulla messuun Jumalan palveltavaksi sellaisena kuin hän on. Siellä Jumala hoitaa ihmistä sanan, sakramenttien, yhteisöllisyyden kokemuksen ja musiikin kautta. (Jyväskylän seurakunta i.a.) Tavoitteena on ollut myös madaltaa messuun osallistumisen kynnystä ja saada lisää nuoria aikuisia osallistumaan toimintaan sekä tuoda toimittajat ja seurakuntalaiset lähemmäs toisiaan. (Tuomas Palola, henkilökohtainen tiedonanto 7.5.2012.)

3 YHTEISÖLLISYYS JA JUMALANPALVELUS

3.1 Yhteisöllisyys

3.1.1 Yhteisöllisyyden käsite

Yhteisöllisyyttä voidaan määritellä monella eri tavalla. Päivi Thitz (2006) esittelee artikkelissaan eri tutkijoiden näkemyksiä yhteisöllisyydestä: Lehtonen (1990) esittää, että yhteisöllisyys on nähty ensinnäkin ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa kehittyvänä ilmiönä, joka muotoutuu konkreettisen toiminnan seurauksena. Toiseksi yhteisyys vahvistuu ihmisten tietoisuudessa yhteenkuuluvuuden tunteena, jolloin syntyy symbolista yhteyttä. Näin ollen yhteisö voidaan katsoa sosiaalseksi ilmiöksi, joka perustuu toisaalta säännölliseen kohtaamiseen ja toisaalta yhteisiin kulttuurisiin perusteisiin. Delantyn (2003) mukaan yhteisöllisyys sisältää yhtä aikaa sekä paikallisuutta ja osallisuutta että universaalia yhteisöllisyyttä. Paikallisen yhteisön katsotaan olevan tärkeä välittäjä tasapainon saavuttamisessa persoonallisen identiteetin ja yhä moniäänisemmän sosiaalisen maailman välillä. Yhteisöllä on mahdollisuus antaa yksilön löytää oman äänensä ja rakentaa identiteettiään suhteissa toisiin. (Thitz 2006, 96.) Yhteisöllisyydellä voidaan tarkoittaa myös ihmisten yhteenkuulumisen tarpeen tunnustamista ja arvostamista sekä toisten kuulemisesta tulevan uuden voimavaran esiin nostamista. Yhteisöllisyys on osallisuutta ja yhteenkuuluvuutta, ja se rakentuu yhteisön jäsenten välisissä suhteissa ja vuorovaikutuksessa. Se on myös kokemuksellinen asia; yhteisöllisyyttä on se, että kokee olevansa osallinen ja voivansa vaikuttaa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos i.a.)

3.1.2 Yhteisön jäsenyys

Klassisessa sosiologiassa on päätelty, että modernisaatiosta johtuvasta yksilöllisyyden kasvamisesta seuraa yhteisöllisyyden heikkeneminen, koska ihmisillä on yksilölliset elämäntavat eivätkä he halua sopeutua yhteisöllisen elämän yhdenmukaisuuden vaatimuksiin. Jari Aro (2011) kuitenkin toteaa, että meidänkin aikamme ihmisille yhteisöt ja niiden tarjoama yhteenkuuluvuuden tunne on tärkeää; se on arvokas asia, identiteetin lähde ja kaipuun kohde. Nykyisessä myöhäismodernissa yhteiskunnassa yhteisöjen jä-

senyys on kuitenkin vapaammin valittavissa. Yhteisöllisyys on kevyempää eikä sido yksilöä niin kokonaisvaltaisesti kuin aiemmin. Nykyaikana yhteisöjen jäsenyys perustuu usein ainoastaan yhteiseen kiinnostuksen kohteeseen, kuten harrastukseen, eikä sen lisäksi välttämättä olla muuten keskenään tekemisissä. (Aro 2011, 52–53.)

Aro (2011) esittelee niin sanotun sosiaalisten maailmojen teorian, jonka mukaan modernissa yhteiskunnassa ihmiset ovat kokonaisvaltaisesti elämää määrittelevien yhteisöjen sijaan yleensä jäsenenä useissa yhteisöissä tai sosiaalisissa maailmoissa, joilla ei ole yhteyttä toisiinsa. Yhteisöjen jäsenet ovat sitoutuneet yhteisöönsä eriasteisesti: on sisäpiiriläisiä, vakituksia jäseniä, turisteja ja vieraita. Esimerkiksi internetin keskustelupalstat sopivat teoriaan hyvin, ja mielestäni myös Taulumäen jumalanpalvelusyhteisö vastaa kuvausta erinomaisesti. (Aro 2011, 53–54.)

Sosiaalisten maailmojen teorian mukaisissa yhteisöissä pieni joukko sisäpiiriläisiä määrittelee ja pitää yllä käyttäytymisen normeja, ja keskustelua tuottavat heidän lisäksi pääasiassa vakituiset jäsenet. Turistit ja vieraat lähinnä seuraavat satunnaisesti tapahtumia. Tällaisissa yhteisöissä ei välttämättä tarvitse näyttää kaikkia puolia itsestään, vaan esille tuodaan niitä asioita, jotka liittyvät yhteisen kiinnostuksen kohteeseen. Yhteisöön on vapaa pääsy, ja siitä voi halutessaan helposti irtautua. Yksi henkilö voi kuulua useisiin erillisiin yhteisöihin ja hänen sitoutumisensa aste niihin voi olla eritasoista. Tärkeä ja ainoa syy tällaisiin yhteisöihin kuulumisessa on usein halu olla vuorovaikutuksessa samasta asiasta kiinnostuneiden ihmisten kanssa. Yhteisöstä kuitenkin saadaan neuvoja ja vahvistusta, jotka voivat muodostua yksilölle hyvinkin tärkeiksi. On luonnollista, että näihin yhteisöihin liittyy myös erimielisyyksiä, ristiriitoja ja raja-aitojen pystyttämistä. (Aro 2011, 53–54.)

3.1.3 Yhteisöllisyys jumalanpalveluksessa

Yhteisöllisyyden toteutumiseen jumalanpalveluksessa on viimeaikaisessa tutkimuksessa kiinnitetty laajemmin huomiota. Jumalanpalvelusuudistuksessa, jonka Suomen evankelis-luterilainen kirkko on toteuttanut kahden viime vuosikymmenen aikana, on jo kiinnitetty huomiota yhteisöllisyyteen esimerkiksi kutsumalla messua ”Jumalan kansan juh-

laksi”. Messu on uudistuksen mukaisesti tarkoitus toteuttaa yhteisvastuullisesti. (Sariola 2001, 203–204.)

Jo ennen virallista jumalanpalvelusuudistusta oli syntynyt spontaania kokeilevaa toimintaa. Tästä tunnetuin on Miikka Ruokasen ja Olli Valtosen aloitteesta syntynyt Tuomasmessu, joka järjestettiin ensimmäisen kerran vuonna 1988 Helsingissä. Tuomasmessussa halutaan painottaa seurakuntalaisten aktiivista osallistumista ja maallikkovastuuta, mahdollisuutta yksityiseen rikkiin, monimuotoista sielunhoidollista rukousta, uudenlaisia musiikkityylejä ja instrumentteja sekä ehtoollisen merkitystä. Tuomasmessu levisi nopeasti siten, että 1990-luvun puolivälissä se oli suosituin ja levinnein uusimuotoisista messuista. Useat muut erityismessut ovat ottaneet oppia Tuomasmessusta. 2000-luvulla kuitenkin kävijämäärät ovat levinneisyydestä huolimatta laskeneet. Heikki Mäkeläisen (2008) tutkimuksen ”Osallistumiseen kannustava messu; Tampereen Tuomasmessu vuosina 2002 ja 2007” mukaan tärkeimpinä elementteinä Tuomasmessuissa pidettiin yhteislauluja, ehtoollista ja yhteyden kokemista (Mäkeläinen 2008, 4–5, 28.)

Diakonia-ammattikorkeakoulun Pieksämäen yksikössä on 2010 tehty toiminnallinen opinnäytetyö Puumalan seurakunnan yhteisöllisen messun kehittämistä, ja sen tärkeimpänä tavoitteena oli kannustaa seurakuntalaisia jumalanpalveluselämän kehittämiseen ja toteuttamiseen. Yhteisöllistä messua lähdettiin Puumalassa rakentamaan järjestämällä seurakuntalaisille koulutusta messun toteuttamiseen. Messu itsessään pysyi rakenteeltaan entisenä (Haltsonen & Keijonen 2010, 6–9.)

Maria Puustinen (2008) on tehnyt Joensuun yliopistossa pro gradu -tutkimuksen kohtaamisesta messussa. Puustinen tuo esille yhteisöllisyyden merkityksen kohtaamisen taustatekijänä. Hän viittaa Käsikirjakomitean puheenjohtajan, piispa Yrjö Sariolan esitykseen, jonka mukaan yhteisöllisyys ei ole uusi ilmiö, vaan se perustuu jo Paavalin 1. kirjeessä Korintiin annettuihin ohjeisiin, joiden mukaan jokaisella on jotakin annettavaa kokoontumisissa. (Puustinen 2008, 6; Sariola 2001, 203, 205–206.) Puustinen tuo esiin historian kulun, jossa jumalanpalveluksen yhteisöllisyys vähitellen katosi ja muutui pappiskeskeiseksi, kunnes keskiajalla maallikoiden ei edes tarvinnut olla messussa paikalla. Reformaation myötä pappiskeskeisyyttä pyrittiin vähentämään ja kansa osallistui taas messuun, mutta uskonpuhdistuksen jälkeisinä aikoina pappiskeskeisyys lisääntyi jälleen. Lutherin ajatus yhteisestä pappeudesta on näkyvillä myös jumalanpalvelusuu-

distuksessa. (Puustinen 2008, 5–6.) Taulumäen kirkon messu-uudistuksessa on haluttu uudestaan pohtia yhteisöllisyyden toteuttamismahdollisuuksia ihanteena alkukristittyjen yhteiset kokoontumiset (Tuomas Palola, henkilökohtainen tiedonanto 10.5.2012.)

3.2 Kontekstuaalisuus

Taulumäen messu-uudistuksen tavoitteissa näkyy pyrkimys kontekstuaaliseen teologiaan, joka on tilanteeseen, aikaan ja paikkaan liittyvää teologiaa. Kontekstuaalisuudessa kulloisenkin sosiaalisen paikan merkitys työskentelyn menetelmille, sisällölle ja rakenteelle on merkityksellinen. (Latvus 2002, 22–24.) Siihen liittyy vahvasti osallistava hengellisyys, joka merkitsee kommunikaation toimimista, sisään tulon ja läsnäolon sallimista, ihmisten omalla kielellä puhumista ja evankeliumin tuomista niin lähelle ihmisten arkitodellisuutta, että siihen on helppo tarttua (Latvus 2004, 32).

Jumalanpalveluksen kontekstualisointi on jumalanpalveluksen muotoutumista ajan, paikan ja muiden olosuhteiden mukaan. Kuten Kristus syntyi tiettyyn aikaan, paikkaan ja tiettyjen ihmisten elämäntodellisuuden keskelle, samoin Sana pitää tuoda juuri niille ihmisille, jotka kokoontuvat jumalanpalvelukseen tietyssä yhteisössä ja kulttuurissa. (Palvelkaa Herraa iloiten. Jumalanpalveluksen opas 2000, 209–210.) Taulumäen messu lähestyy kontekstuaalista ajattelutapaa haluamalla vastata ihmisten tarpeisiin kokea yhteisöllisyyttä monin tavoin. Myös pyrkimyksellä tulla lähelle ihmisten todellisuutta esimerkiksi messun toimittajien arkisemmalla pukeutumisella, kirkkotilan monipuolisella käytöllä ja ihmisten keskelle tulemisella tavoitetaan jotakin kontekstuaalisen teologian ideasta.

3.3 Jumalanpalvelusuudistuksen tutkimus

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon jumalanpalvelusuudistuksiin liittyviä tutkimuksia on tehty paljon. Esimerkiksi Jussi P. Mäkelä (2001) on tehnyt jumalanpalveluksen laadusta tutkimuksen, jossa hän on selvittänyt seurakuntalaisten odotusten ja kokemusten vastaavuutta. Mäkelän tutkimusaineisto on kerätty vuosina 1999 ja 2000 eli juuri ennen jumalanpalvelusuudistuksen saamista päätökseen. Tutkimuksessa selvitettiin jumalan-

palvelusten laatua vertaamalla seurakuntalaisten odotuksia ja kokemuksia keskenään, ja tuloksena oli, että mikään tutkituista jumalanpalveluksista ei ollut laadultaan sellainen kuin seurakuntalaiset olisivat toivoneet. Kuitenkin tavallinen kirkossakävijä voi olla tyytyväinen jumalanpalvelukseen, vaikka sen laatu ei vastaisikaan odotuksia. Suurimmat erot odotusten ja kokemusten välillä olivat seurakuntayhteyden ja osallistumisen ulottuvuuksien kohdalla. Eniten tyytymättömyyttä aiheuttivat kokonaisuus, saarna ja musiikki, kun taas samat asiat lisäsivät eniten tyytyväisyyttä, tosin käänteisessä järjestyksessä: musiikki, saarna ja kokonaisuus. (Mäkelä 2001, 130–133.) Kari Salosen toimittama kirja ”Mikä messu! Näkökulmia uudistuvaan jumalanpalvelukseen” valottaa monipuolisesti uudistusta, sen toteuttamista ja seurakuntalaisten kokemuksia siitä (Salonen 1996).

Kirkon tutkimuskeskus on hiljattain julkaissut Miia Leinosen ja Kati Niemelän tutkimuksen: ”Jumalanpalvelus arjen voimana. Seurakuntalaisten jumalanpalvelusodotukset ja kokemukset” (Leinonen & Niemelä 2012). Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää jumalanpalveluskävijöiden jumalanpalvelukseen liittämiä odotuksia ja kokemuksia. Siinä tutkittiin, mikä sai ihmiset tulemaan kirkkoon ja sisälsikö jumalanpalvelus niitä elementtejä, joita sinne osallistuvat siltä kaipaavat. Tutkimus antaa myös kuvaa siitä, keitä jumalanpalvelukseen todella osallistuu. Leinonen ja Niemelä suunnittelivat tutkimuksensa Jussi P. Mäkelän tutkimuksen pohjalta. Tutkimus järjestettiin viiden eri seurakunnan messun yhteydessä kyselylomakkeilla ja ryhmähaastatteluilla. Leinosen ja Niemelän tutkimus liittyy kirkkohallituksen kehittämishankkeeseen ”Tiellä – på väg”. (Leinonen & Niemelä 2012, 4–6, 9.) Koska Leinosen ja Niemelän tutkimus on juuri ilmestynyt ja sen toteutustapa ja kysymyksenasettelu lähestyvät omaa tutkimustani, muodostaa se erinomaisen laajan peilauspinnan ja vertailukohteen työni tuloksille.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet

Tutkimus on lähtenyt liikkeelle Jyväskylän seurakunnan toiveesta, ja sen konkreettinen tavoite on selvittää messukokeilun onnistumista ja antaa suuntaviivoja Taulumäen messun kehittämiseen. Vaikka Jyväskylän seurakunnan Taulumäen kirkon messu-uudistus on paikallinen yhdessä kirkossa toteutettava kokeilu, liittyy tämä tutkimus kirkon viimeaikaiseen keskusteluun jumalanpalveluksesta, sen tavoittavuudesta ja toteutuksesta. Tutkimalla seurakuntalaisten näkemyksiä kokeilusta ja yhteisöllisyyden merkityksestä jumalanpalveluksessa voidaan tulosten perusteella osallistua laajempaan kirkolliseen pohdintaan aiheesta.

Kyselytutkimuksella pyrittiin selvittämään seuraavia kysymyksiä:

- Millainen on messuun osallistujien profiili eli keitä messuun osallistuu?
- Millaisen vastaanoton uudistunut messu on saanut?
- Onko yhteisöllisyyden kokemus toteutunut?
- Miten messua voitaisiin vielä kehittää?

4.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimus on kvantitatiivinen, koska Taulumäen messun kävijäjoukko on määriteltävissä ja ilmiön tekijät ja muuttujat ovat tunnistettavissa. Kvantitatiivisen tutkimuksen pyrkimyksenä on yleistää: pienen joukon eli otoksen vastaajien edellytetään edustavan koko joukkoa eli perusjoukkoa. (Kananen 2011, 17.) Otanta on tässä tutkimuksessa otos perusjoukosta, eli tutkimuspäivinä messuun osallistuvat ihmiset. Perusjoukko olisi tässä tapauksessa kaikki kokeilun aikana messuun osallistuneet ihmiset, joten koko joukon tutkiminen on mahdotonta. (VirtuaaliAMK i.a.)

Tutkimus toteutettiin kyselytutkimuksena kyselylomakkeella (liite 1), jossa oli strukturoitujen kysymysten lisäksi kaksi avointa kysymystä. Kyselylomake pyrittiin hiomaan siten, että kysymykset ovat selkeitä ja vastaaminen on helppoa. Erityisesti pyrittiin kiin-

nittämään huomiota tutkimuksen validiteettiin muotoilemalla kysymykset siten, että ne antaisivat vastaukset tutkimusongelmiin. Tutkimuksen realilibiteettia pyrittiin nostamaan suorittamalla tutkimus kaksi kertaa peräkkäin samalla mittarilla eli kyselylomakkeella. Tutkimus olisi mahdollista toistaa jatkossakin samalla kyselylomakkeella. Kuitenkin tutkimuksessa tulee ottaa huomioon, että vaikka mittari olisi validi ja sillä olisi korkea realilibiteetti, muuttuu ilmiö sinänsä ajan mukana. Stabiliteettiin on kuitenkin opinnäytetyön rajallisen ajan vuoksi mahdotonta kiinnittää sen enempää huomiota (Kananen 2011, 120).

Messuun osallistujien profiilia selvitettiin ensimmäisellä kysymysryhmällä, jossa oli kuusi kohtaa: sukupuoli, ikä, kirkon jäsenyys, Jyväskylän alue seurakuntien jäsenyys, jumalanpalvelusaktiivisuus ja Taulumäen jumalanpalveluksiin osallistumisaktiivisuus. Toinen kysymysryhmä keskittyi Taulumäen uudistettuun messuun: Aluksi kartoitettiin, kuinka usein vastaaja on osallistunut Taulumäen kirkon uudistettuun messuun. Sen jälkeen tutkittiin messun saamaa vastaanottoa mielipidekyselyllä, jossa vastaajaa pyydettiin arvioimaan messun eri osa-alueiden onnistumista 5-portaisella asteikolla. Yhteisöllisyyden merkitystä selvittämään laadittiin myös 5-portainen mielipidekysely, jossa pyydettiin arvioimaan yhteisöllisyyden lisäämiseen pyrkivien uudistusten merkitystä vastaajalle itselleen. Tällä kyselyllä haluttiin myös saada suuntaviivoja messun kehittämiseen osallistujalähtöisestä näkökulmasta. Yhteisöllisyyteen keskittyviä kysymyksiä oli tämän lisäksi kaksi: erillisillä kysymyksillä kysyttiin, miten tärkeää vastaajalle itselleen on yhteisöllisyys messussa ja toteutuuko yhteisöllisyys Taulumäen messussa hänen toivomallaan tavalla. Toisen kysymysryhmän lopuksi kysyttiin vielä, millä tavalla messu-uudistus on vaikuttanut Taulumäen jumalanpalvelusten osallistumisaktiivisuuteen.

Kolmannessa kysymysryhmässä keskityttiin messun kehittämiseen: Avoimilla kysymyksillä kysyttiin vastaajien mielestä sekä messu-uudistuksessa toimivia että ei-toimivia asioita ja pyydettiin toiveita messun tulevaisuuden suhteen. Koska tiedossa oli, että alkuperäinen ajatus seurakuntalaisten aktivoinnista vapaaehtoisiksi ei ollut onnistunut, kysyttiin lisäksi halukkuutta vapaaehtoisuuteen ja mieluisinta ilmoittautumistapaa tehtävään.

Kyselytutkimus oli vapaaehtoinen, ja siihen osallistumista pyydettiin niiltä henkilöltä, jotka tutkimuspäivinä olivat kirkossa. Kyselytutkimukseen vastattiin nimettömästi, joten

henkilökohtaisten tietojen leviäminen ei ollut mahdollista. Vastaajista ei myöskään ole olemassa minkäänlaista nimiluetteloa, joten ulkopuolisen on mahdotonta saada tietoa vastaajien henkilökohtaisista asioista. Tutkimuksesta tiedotettiin etukäteen kertomalla selkeästi, mihin tarkoitukseen vastauksia käytetään. Koska aloite tutkimuksen tekemisestä on tullut Jyväskylän seurakunnasta, ei erillistä kirjallista lupaa tutkimuksen tekemiseen tarvittu (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 13).

4.3 Aineiston keruu ja analysointi

Alun perin oli tarkoitus suorittaa kyselytutkimus kahtena peräkkäisenä heinäkuun sunnuntaina, mutta koska totesin vastauksista, että hyvin monet kävijät olivat Taulumäen messussa ensimmäistä kertaa ja kesäaikaan osallistujajoukko todennäköisesti ei ole ”peruskävijöitä”, päätin järjestää toisen kyselykerran heinäkuun sijasta elokuun lopussa. Yhteensä täytettyjä kyselylomakkeita kertyi 51, mikä on riittävä otos luotettavien tutkimustulosten saavuttamiseksi.

Ensimmäinen kyselyn suorituspäivä oli 15.7.2012. Sateisena heinäkuun sunnuntaina kirkkoon oli tullut yllättävän paljon väkeä. Messun alussa kerrottiin mahdollisuudesta antaa palautetta jumalanpalveluksen jälkeen. Messu toimitettiin uudistetun kaavan mukaisesti (liite 3). Toimittajina oli kaksi Jyväskylän seurakunnan pappia ja kanttori. Huomiota kiinnitti kenties normaalia tarkempi ohjeistus messun kulusta ja mm. esirukousmahdollisuudesta. Saarnan aikana pappi käveli rauhallisesti kirkon käytävää jopa takaosaan asti. Musiikki oli hyvin perinteistä: virret säestettiin uruilla hitaahkolla tempolla ja esirukousjakson taustamusiikkina oli klassisia pianokappaleita.

Herran siunauksen jälkeen kerroin mahdollisuudesta osallistua kyselytutkimukseen. Pyysin halukkaita jäämään penkkiin paikoilleen, jotta voisin jakaa kyselylomakkeet. Lähettämisen jälkeen aloin jakaa papereita. Ihmiset tungeksivat luokseni kirkon etuosaan hakemaan lomakkeita, vain harva malttoi jäädä paikalleen istumaan. Pari henkilöä pyysi saada palauttaa lomakkeen seurakuntatalolle, muut jäivät kirkkoon täyttämään sitä. Kerätessäni täytettyjä lomakkeita takaisin sain paljon kiittäviä kommentteja. Ihmiset tuntuivat olevan hyvillään, että heille annettiin mahdollisuus ilmaista mielipiteensä. Eräs henkilö huomautti lomakkeeseen jääneestä virheestä: jumalanpalveluksiin osallis-

tumisaktiivisuus -kohdasta oli vaihtoehdon ”Useammin kuin kerran kuukaudessa” tilalle tullut epähuomiossa ”Useammin kuin kerran vuodessa”. Useat henkilöt jäivät lomakkeen täyttämisen jälkeen vielä antamaan suullista palautetta messun toimittaneille papeille.

Toinen kysely järjestettiin 26.8.2012 ja se toteutettiin samalla tavalla kuin ensimmäisellä kerralla. Kyselylomakkeissa ollut virhe oli korjattu. Profiililtaan toinen messukerta poikkesi ensimmäisestä lähinnä musiikissa: tällä kertaa paikalla oli kanttori, joka soitti esimerkiksi esirukousmusiikkina Taizé-lauluja. Messuvieraille esiteltiin tutkimus ja kerrottiin, että niiden, jotka ovat jo vastanneet kyselyyn, ei tarvitse osallistua tällä kertaa.

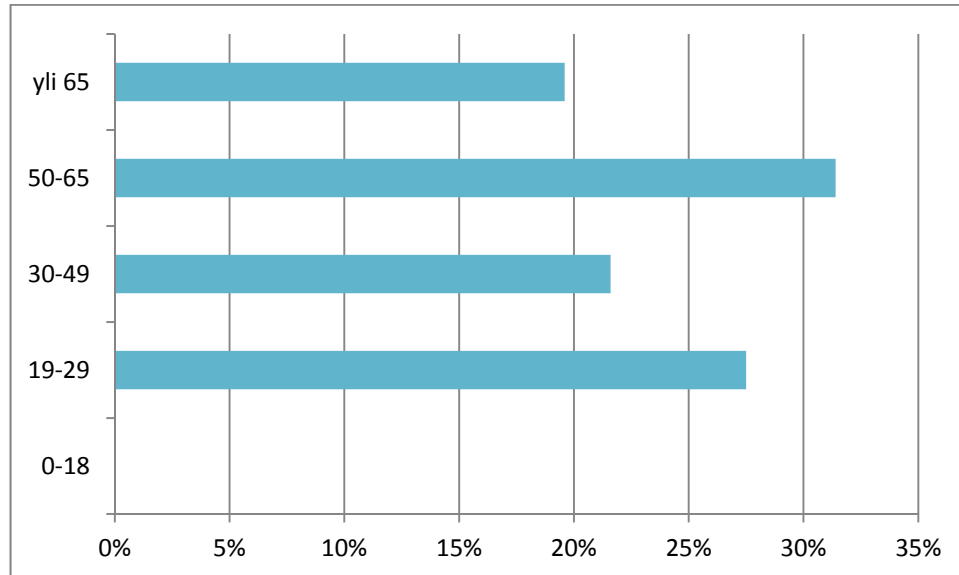
Ensimmäisellä kerralla messuun osallistui 60 henkilöä, joista 26 eli 43 % palautti täytetyn kyselylomakkeen. Toisella kerralla messussa oli 51 osallistujaa, joista 25 eli 49 % palautti täytetyn kyselylomakkeen. Kokonaisvastausprosentti oli 46 %. Vastaukset päättiin syöttää SPSS-ohjelmaan, jonka avulla laskettiin ensin suorat jakaumat jokaisesta kysymyksestä erikseen. Sen jälkeen ristiintaulukoitiin erityisesti vastaajien perustietojen jakaumat mielipidekysymysten jakaumien kanssa, jotta saataisiin selville, miten kävijäprofiili vaikutti mielipiteisiin messusta. Sekä suorien jakaumien että ristiintaulukointien SPSS:n antamat taulukot tallennettiin ja tulostettiin. Taulukoiden avulla alettiin muodostaa vastauksia tutkimusongelmiin.

5 TULOKSET

5.1 Vastaajien taustatiedot

Tutkimukseen vastasi 51 henkilöä. Vastanneista kolme neljäsosaa oli naisia ja yksi neljäsosa miehiä. Kaikki vastaajat kuuluivat evankelis-luterilaiseen kirkkoon, ja heistä suurin osa (92,2 %) kuului Jyväskylän seurakuntaan. Jyväskylän alueeseurakunnista eniten osallistujia oli Keskustan alueeseurakunnasta (43,8 %, n=48) Toiseksi suurin joukko (20,8 %) oli Keltinmäen alueeseurakunnasta. Kolmanneksi eniten vastanneista oli Kuokalan alueeseurakunnan alueelta (12,5 %). Jyväskylän seurakunnan alueeseurakunnista ainoastaan Säynätsalo oli alue, josta kukaan ei vastannut tutkimukseen.

Vastaajien ikäryhmien kartoittaminen antoi mielenkiintoista tietoa Taulumäen messun osallistujaprofiilista. Kuviossa 1 esitetään tutkimukseen osallistuneiden ikäjakauma. Huomiota kiinnittää erityisesti 19–29-vuotiaiden suuri osuus.

KUVIO 1. Vastaajat ikäryhmittäin (n=51).

Tutkimuksessa jumalanpalvelusaktiivisuutensa ilmoittaneista (n=50) 74,0 % kuului ryhmään, joka käy jumalanpalveluksissa vähintään kerran kuukaudessa. Enemmän kuin kerran vuodessa mutta harvemmin kuin kuukausittain jumalanpalveluksissa käy 24,0 % vastaajista, ja yksi (2,0 %) ilmoitti käyvänsä kerran vuodessa jumalanpalveluksissa.

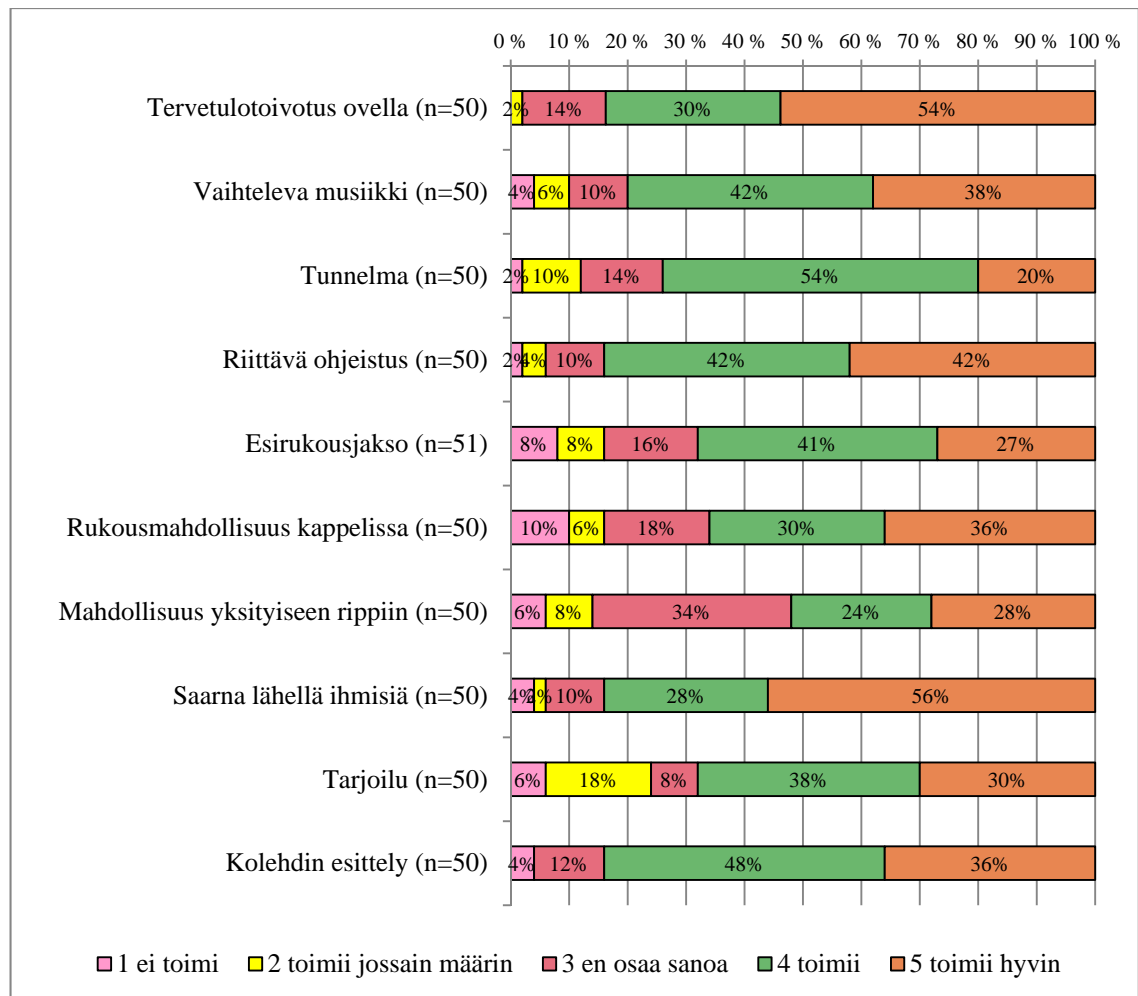
Ensimmäisellä kyselykerralla lomakkeessa ollut virhe oli niin ilmeinen, että ne vastaajat, jotka tarvitsivat vaihtoehtoa ”Osallistun jumalanpalveluksiin useammin kuin kerran kuukaudessa” (lomakkeessa luki ”useammin kuin kerran vuodessa”), olivat merkinneet sen erikseen marginaaliin tai kirjoittaneet omin sanoin. Taulumäen kirkon jumalanpalveluksiin ilmoitti osallistuvansa säännöllisesti 30,6 % vastanneista (n=49). Silloin tällöin siihen osallistuu 69,4 % vastaajista. Tuomasmessuihin ilmoitti osallistuvansa 16,3 % vastaajista. Heistä kaikki ilmoittivat käyvänsä Taulumäen kirkossa myös muulloin eli juhla-aikoina, silloin tällöin tai säännöllisesti.

Tutkimukseen vastanneista peräti 45,1 % oli ensimmäistä kertaa Taulumäen uudistetussa messussa. Toiseksi suurin ryhmä (25,5 %) oli 5–10 kertaa uudistetussa messussa käyneet. 2–4 kertaa käyneet muodostivat 21,6 % kaikista vastanneista. 7,8 % vastanneista oli osallistunut uudistettuun messuun useammin kuin 10 kertaa. Yhteensä 54,9 % vastanneista oli osallistunut Taulumäen uudistettuun messuun vähintään kahdesti. Heistä suurin osa (67,9 %) oli 50 vuotta täyttäneitä.

Muutaman kerran vuodessa jumalanpalveluksissa käyvät ja ensimmäistä kertaa vastauskerralla messuun osallistuneet olivat suurin yksittäinen vastaajaryhmä (20,0 %). Toiseksi suurin vastaajaryhmä (16,0 %) oli sellainen, joka käy useammin kuin kerran kuukaudessa jumalanpalveluksissa mutta oli ensimmäistä kertaa Taulumäen uudistetussa messussa. Vähintään kahdesti Taulumäen messuun osallistuneista melkein kaikki (92,6 %) kuuluivat ryhmään, joka ilmoitti käyvänsä jumalanpalveluksissa vähintään kerran kuukaudessa.

5.2 Arviot messun toteutuksesta

Messun toteutuksen onnistumista tutkittiin kysymyksellä, jossa oli kymmenen eri messun osa-aluetta, joiden onnistumista arvioitiin. Kuvioista 2 voidaan nähdä, että messun toteutusta pidettiin pääosin onnistuneena: jokaisen kysymyksen kohdalla yli puolet vastaajista piti toteutusta toimivana tai hyvin toimivana. Toimivimmiksi koettiin tervetulo-toivotus ovella, riittävän ohjeistuksen antaminen, kolehdin esittely sekä saarna lähellä ihmisiä. Eniten epätietoisuutta liittyi yksityisen ripin toteutumiseen; yli kolmasosa vastaajista ei osannut sanoa kantaansa asiaan.

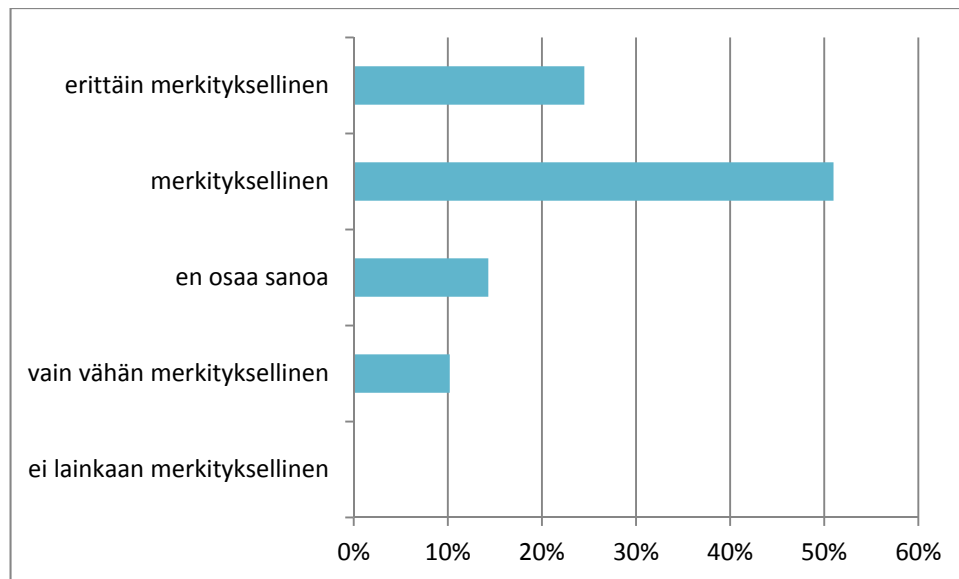

KUVIO 2. Messun eri osa-alueiden onnistuminen.

5.3 Uudistusten merkityksellisyys

5.3.1 Vaihteleva musiikkiprofiili

Uudistuksessa keskeinen painopiste oli musiikkiprofiilin vaihtelevuus. Kuviossa 3 tulee esille, että vaihteleva musiikkiprofiili on suurimmalle osalle Taulumäen messussa kävijöistä merkittävä asia, eikä yksikään vastaajista pitänyt sitä merkityksettömänä.

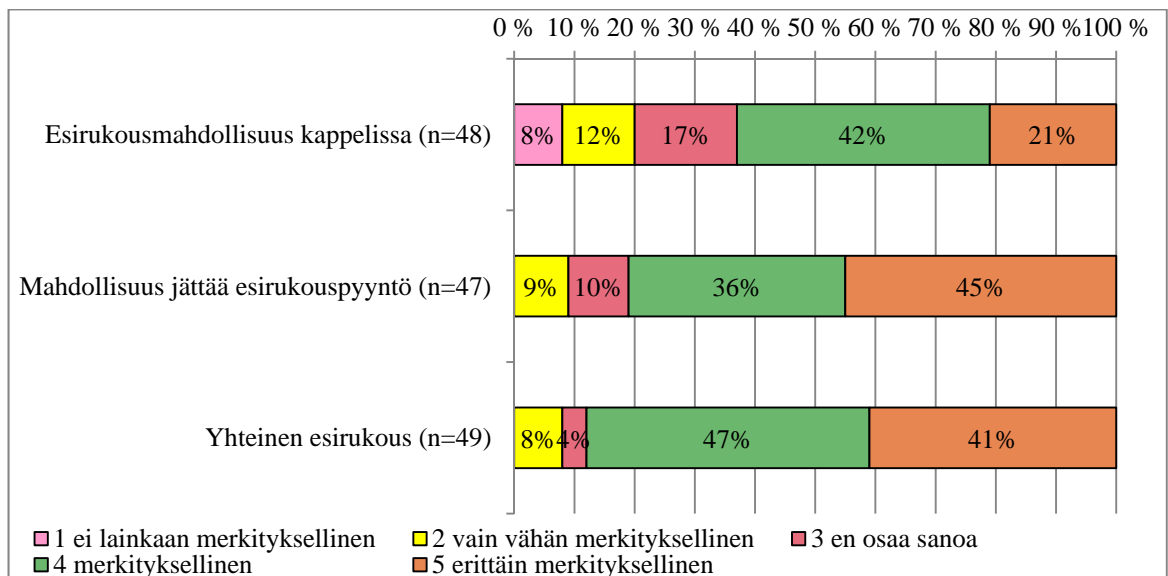
KUVIO 3. Vaihtelevan musiikkiprofiilin merkityksellisyys (n=49).

Ristiintaulukoitaessa tulos ikäryhmittäin selviää, että merkityksellisimpänä vaihtelevaa musiikkiprofiilia pitivät 50–65-vuotiaat vastaajat, joista 81,3 % piti sitä merkityksellisenä tai erittäin merkityksellisenä. Vähiten painoarvoa sille antoivat 30–49-vuotiaat; tosin heistäkin suurin osa (63,6 %) koki asian merkityksellisenä tai erittäin merkityksellisenä. Koska huomattava osa vastaajista (45,1 %) oli osallistunut vain kerran Taulumäen kirkon uudistettuun messuun, on otettava huomioon, että tällä ryhmällä ei vastatessaan ollut kokemusta vaihtelevasta musiikkiprofiilista. Heistä kuitenkin 69,6 % piti sitä merkityksellisenä tai erittäin merkityksellisenä.

Avoimissa kysymyksissä musiikki sai merkittävän roolin: se mainittiin 20 kertaa. Puolet maininnoista oli kiittäviä ja vaihtelevaa musiikkiprofiilia pidettiin positiivisena. Muisakin kommentteissa musiikkiprofiilin vaihtelua pidettiin hyvänä, mutta sitä toivottiin lisää ja annettiin konkreettisia toiveita instrumenteista ja laulumusiikin lisäämisestä. Joissakin maininnoissa puututtiin virsien laahaavuuteen ja esitettiin toiveita vaihtelevammasta musiikista. Nämä toiveet tulivat vastaajilta, jotka osallistuivat ensimmäistä kertaa messuun, eikä heillä näin ollen ollut kokemusta vaihtelevasta musiikkiprofiilista.

5.3.2 Esirukousjakso

Uudistusten merkityksellisyyttä mittaavassa kyselyssä oli kolme erillistä esirukousjaksoon liittyvää kohtaa: esirukousmahdollisuus kappelissa, mahdollisuus jättää esirukouspyyntö sekä yhteinen esirukous. Kuvioon 4 on koottu näiden kolmen kohdan vastaukset.

KUVIO 4. Esirukousjakson merkityksellisyys.

Yli puolet (58,8 %) vastaajista (n=48) koki esirukousmahdollisuuden kappelissa merkityksellisenä tai erittäin merkityksellisenä. Merkityksellisimpänä sitä pitivät nuorimmat (n=14) ja vanhimmat (n=7) vastaajat, molemmissa ikäluokissa 71,4 % vastaajista katsoi esirukousmahdollisuuden kappelissa olevan merkityksellistä tai erittäin merkityksellistä. Verrattaessa vastauksia esirukousmahdollisuuden merkityksestä suhteessa Taulumäen messuun osallistumiskertoihin saadaan erikoisia tuloksia: Vain kerran uudistettuun messuun osallistuneista (n=22) piti esirukousmahdollisuutta kappelissa merkityksellisenä tai erittäin merkityksellisenä 54,5 %, kun taas vastaava luku 2-4 kertaa messuun osallistuneilla (n=11) oli 90,9 %. Vähiten merkityksellisenä sitä piti 5-10 kertaa messuun osallistuneet (n=12): heistä kukaan ei pitänyt mahdollisuutta erittäin merkityksellisenä, ja merkityksellisenä sitä piti 41,6 %. Useammin kuin 10 kertaa messuun osallistuneista 100 % piti mahdollisuutta merkityksellisenä tai erittäin merkityksellisenä. Tosin tässä kohdassa n=3, joten joukko on selkeästi pienempi kuin muut. Avointen kysymysten kahdessa maininnassa toivottiin esirukousmahdollisuuden kappelissa jatkuvan. Esirukousjaksoa pidettiin kolmessa avointen kysymysten maininnassa liian pitkänä.

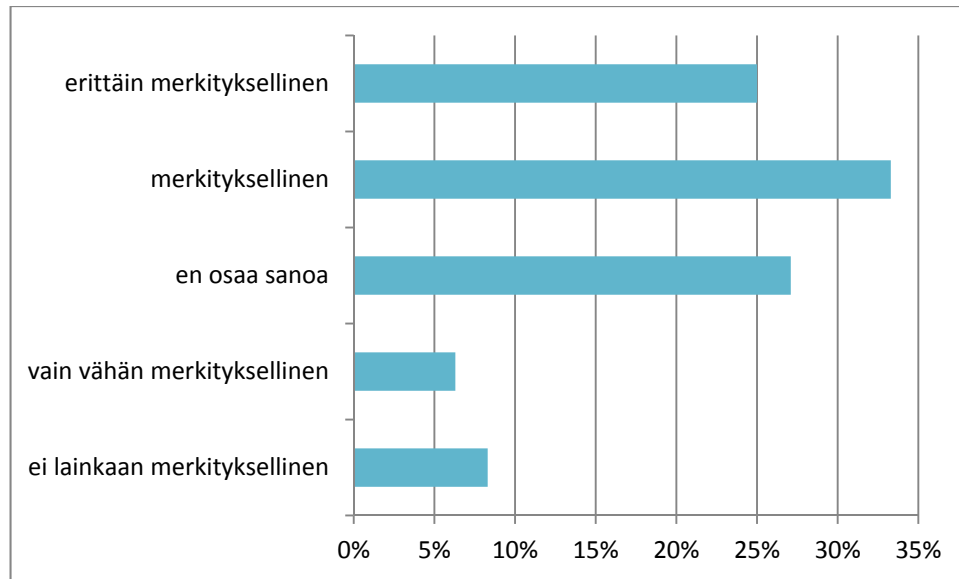

Kappelissa käynnin yhteydessä on mahdollisuus jättää esirukouspyyntö erilliseen laatikkoon. Tämä mahdollisuus oli suurimmasta osasta (80,9 %) vastaajia merkityksellistä tai erittäin merkityksellistä. Merkityksettömänä sitä ei pitänyt yksikään vastaajista. Ikäryhmistä nuorimmista eli 19–29 vuotiaista (n=14) esirukouspyyntömahdollisuutta piti merkityksellisenä tai erittäin merkityksellisenä 92,9 %, 30–49-vuotiaista (n=11) 63,6 %, 50–65-vuotiaista (n=16) 75,0 % ja vanhimista eli yli 65-vuotiaista (n=6) 100 %. Tämänkin kysymyksen kohdalla mahdollisuutta vähiten merkityksellisenä pitivät 5–10 kertaa messuun osallistuneet (n=12). Heistä 58,3 % piti mahdollisuutta jättää esirukouspyyntö merkityksellisenä tai erittäin merkityksellisenä. Vastaavasti yli 10 kertaa osallistuneista (n=3) tätä mieltä oli 100 % vastaajista. Yhden kerran messuun osallistuneista (n=21) esirukouspyyntömahdollisuutta piti merkityksellisenä tai erittäin merkityksellisenä 85,7 % ja 2–4 kertaa osallistuneista (n=11) 90,9 %. Mahdollisuus jättää esirukouspyyntö mainittiin kerran avoimessa kysymyksessä asiana, jonka toivottiin jatkuvan. Toisessa maininnassa sille toivottiin lisää aikaa.

Yhteinen esirukous ei sinänsä ole uudistus, mutta Taulumäen messussa sen toteutus poikkeaa aiemmasta siten, että se luetaan penkistä ”seurakunnasta nousevana” rukouksena. Yhteinen esirukous koettiin merkityksellisimpänä esirukousjakson osiona. Tutkimuksessani yhteistä esirukousta pidettiin tärkeimpänä ikäryhmässä 50–65 (n=16). Heistä 93,8 % piti asiaa merkityksellisenä tai erittäin merkityksellisenä. Vanhimmassa ikäluokassa osuus oli 87,5 %, nuorimmassa 85,7 % ja 30–49-vuotiaiden ryhmässä 81,8 %. Vain kerran Taulumäen messuun osallistuneista 87,0 % piti yhteistä esirukousta merkityksellisenä tai erittäin merkityksellisenä. Sekä 2–4 kertaa että yli 10 kertaa messuun osallistuneista kaikki pitivät asiaa joko merkityksellisenä tai erittäin merkityksellisenä. Vastaava luku 5-10 kertaa käynneillä oli 75,0 %.

5.3.3 Mahdollisuus yksityiseen rikkiin

Esirukousjakson aikana on myös mahdollisuus yksityiseen rikkiin. Kuvio 5 osoittaa mielenkiintoisen seikan, että vaikka yksityistä rikkiä käytetään suhteellisen vähän, piti 58,3 % kuitenkin mahdollisuutta siihen merkityksellisenä tai erittäin merkityksellisenä.

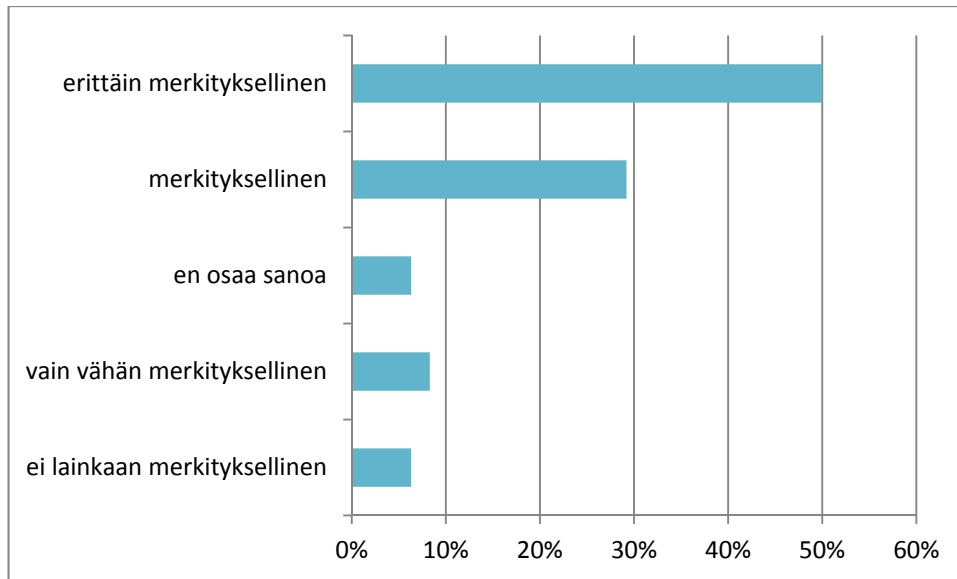

KUVIO 5. Yksityinen rippi, merkitys (n=48).

Nuorin ikäluokka (n=14) piti mahdollisuutta yksityiseen rippiin merkityksellisimpänä: heistä jopa 85,7 % piti sitä merkityksellisenä tai erittäin merkityksellisenä. Myös vanhimmalle ikäluokalle (n=8) mahdollisuudella oli paljon merkitystä, 62,5 %. 30–49-vuotiaista yksityisen ripin mahdollisuutta piti merkityksellisenä tai erittäin merkityksellisenä 54,5 % ja 50–65-vuotiaista 53,3 % oli tätä mieltä. Yhden kerran messuun osallistuneista (n=22) 54,5 % katsoi ripittäytymismahdollisuuden merkitykselliseksi tai erittäin merkitykselliseksi, 2–4 kertaa osallistuneista (n=11) 72,7 %, 5–10 kertaa osallistuneista 50,0 % ja useammin osallistuneista 66,6 %.

5.3.4 Saarna käytävältä lähellä ihmisiä

Uudistetussa messussa pappi käyttää useimmiten saarnan aikana langatonta mikrofonia ja tulee keskikäytävälle ihmisten lähelle puhumaan. Saarna käytävältä lähellä ihmisiä on saanut paljon positiivista palautetta. Kuvio 6 osoittaa, että huomattava joukko vastaajia (79,2 %) piti sitä merkityksellisenä tai erittäin merkityksellisenä.

KUVIO 6. Saarna käytävältä lähellä ihmisiä, merkitys (n=48).

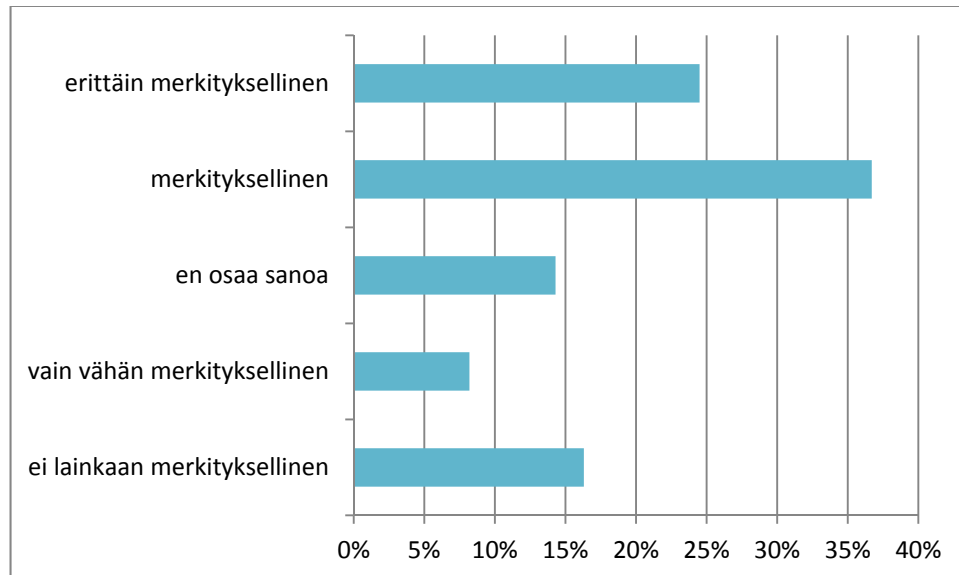
Positiivisimmin papin saarnaan käytävällä suhtautui vanhin ikäluokka (n=8): siitä 87,5 % piti asiaa merkityksellisenä tai erittäin merkityksellisenä. 50–65-vuotiaista (n=15) näin ajatteli 80 %, 30–49-vuotiaista (n=11) 72,7 % ja 19–29-vuotiaista (n=14) 78,6 %. Yli 10 kertaa messuun osallistuneista (n=3) kaikki pitivät lähellä ihmisiä pidettävää saarna merkityksellisenä tai erittäin merkityksellisenä. Erikoinen havainto taas on, että 5–10 kertaa messuun osallistuneista (n=12) samoin ajatteli vain 50 %. 2–4 kertaa uudistuneeseen messuun osallistuneista (n=11) 90,9 % piti asiaa merkityksellisenä tai erittäin merkityksellisenä, ja yhden kerran käyneistä (n=22) 86,3 %.

Sanallisessa palautteessa saarna käytävällä lähellä ihmisiä sai erityisen paljon huomiota eli jopa 23 mainintaa, jossa käytännön toivottiin jatkuvan. Kaksi vastaajaa toivoi saarna pidettäväksi saarnatuolista tai alttariosasta kuuluvuuden ja paremman keskittymismahdollisuuden takia.

5.3.5 Yhdessä jakamisen hetki

Yhdessä jakamisen hetkellä haluttiin vahvistaa yhteisöllisyyttä ja tarjota mahdollisuus kohtaamiseen. Se on kokonaisuutena näkyvin uudistus messussa. Kuvio 7 osoittaa mielenkiintoisen jakauman mielipiteissä: Tutkimuksessa suurin osa (61,2 %) vastaajista piti yhteisöllisyyteen pyrkivää uudenlaista kokeilua yhdessä jakamisen hetkestä kirkon ta-

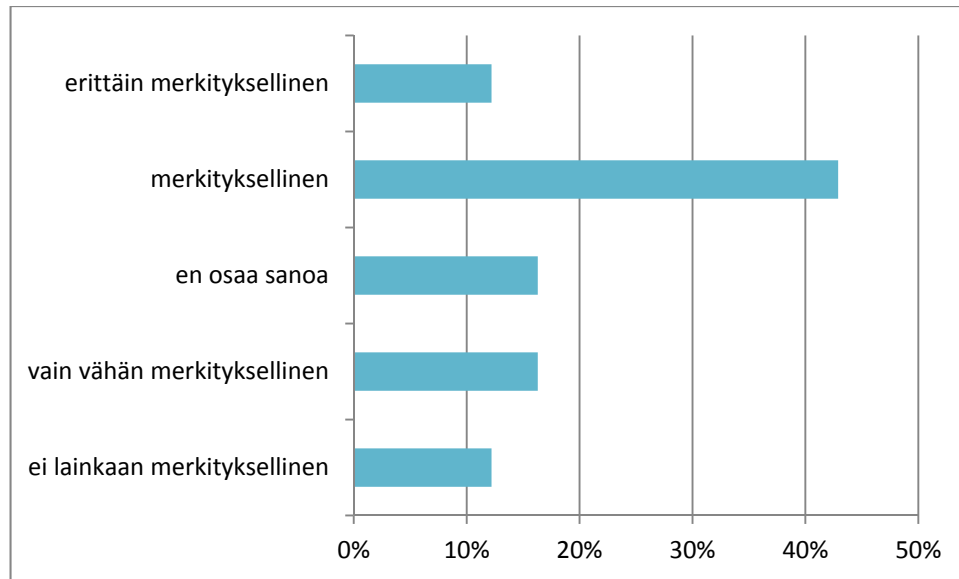
kaosassa merkityksellisenä tai erittäin merkityksellisenä. Yhdessä jakamisen hetki keräsi eniten kielteistä suhtautumista: 16,3 % vastanneista ei pitänyt sitä lainkaan merkityksellisenä.

KUVIO 7. Yhdessä jakamisen hetki, merkitys (n=49).

Nuorimmasta ikäluokasta (n=14) 57,1 % piti yhdessä jakamisen hetkeä merkityksellisenä tai erittäin merkityksellisenä, 30–49-vuotiaista (n=11) 63,6 %, 50–65-vuotiaista 50 % ja yli 65-vuotiaista 87,5 %. Yhden kerran messuun osallistuneista (n=23) 60,9 % piti yhdessä jakamisen hetkeä merkityksellisenä tai erittäin merkityksellisenä, 2–4 kertaa osallistuneista (n=11) tätä mieltä oli 81,8 %, 5–10 kertaa osallistuneista (n=12) 41,6 % ja useammin osallistuneista (n=3) 66,6 %.

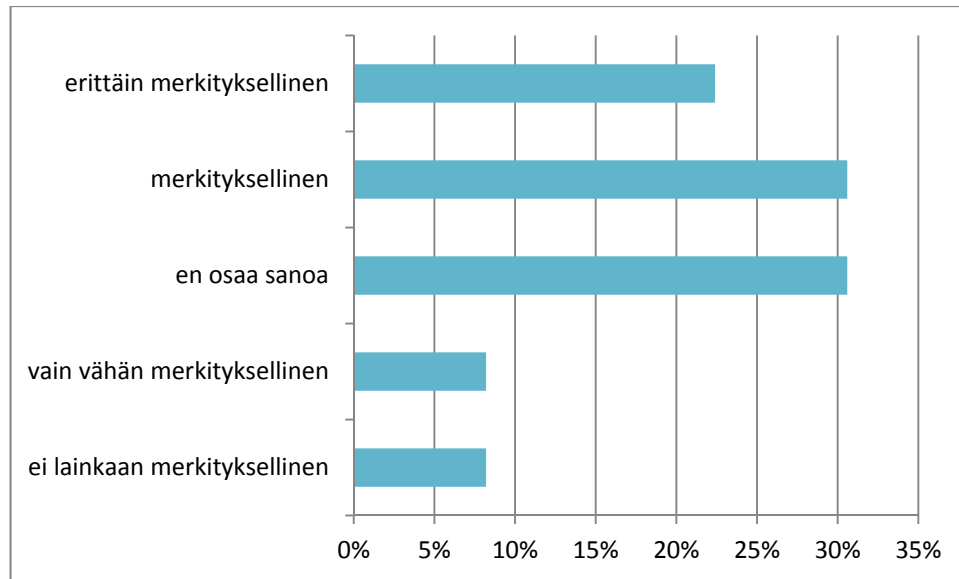
Yhdessä jakamisen hetkessä on järjestetty yksinkertainen tarjoilu: esimerkiksi kesällä jääteetä ja keksejä sekä talvisaikaan kahvia ja teetä tai glögiä ja pipareita. Tarjoilua piti, kuten kuvio 8 osoittaa, merkittävänä tai erittäin merkittävänä hieman yli puolet (55,1 %) vastaajista.

KUVIO 8. Tarjoilu, merkitys (n=49).

Ikäryhmittäin suhtautuminen tarjoiluun oli melko tasaista: positiivisimmin siihen suhtautuivat yli 65-vuotiaat (n=8). Heistä 62,5 % piti tarjoilua merkityksellisenä tai erittäin merkityksellisenä. 50–65-vuotiaista (n=16) tätä mieltä oli 50 %, 30–49-vuotiaista (n=11) 54,5 % ja 19–29-vuotiaista 57,1 %. Useammin kuin 10 kertaa messuun osallistuneista (n=3) 66,6 % piti tarjoilua merkityksellisenä tai erittäin merkityksellisenä. 5–10 kertaa osallistuneista (n=12) näin ajatteli 50 %, 2–4 kertaa osallistuneista (n=11) 63,6 % ja yhden kerran osallistuneista (n=23) 52,2 %. Avoimissa kysymyksissä tarjoiluun kiinnitettiin melko paljon huomiota: yhdeksän vastaajaa piti käytäntöä toimimattomana, kun taas sen toivottiin jatkuvan neljässä vastauksessa.

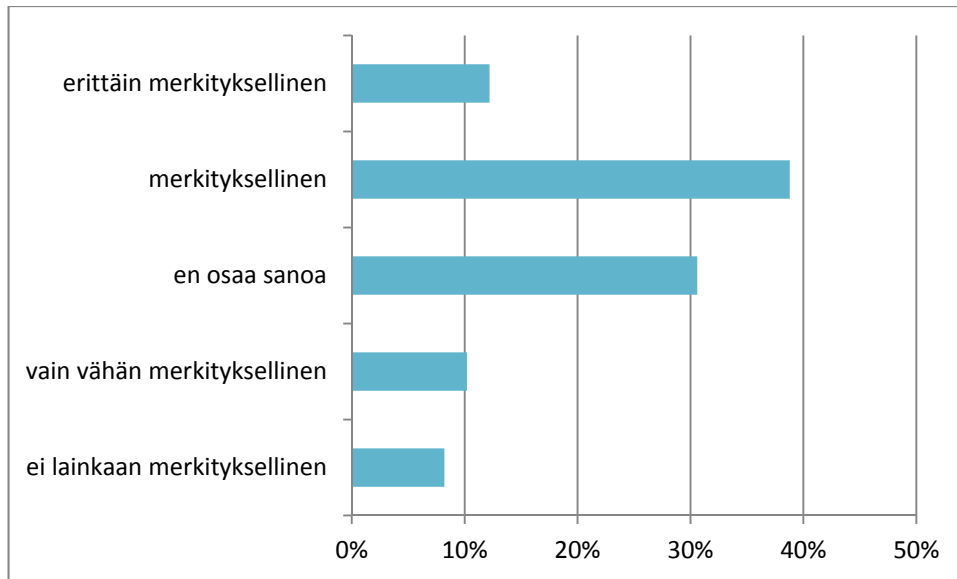
Messun toimittajat tulevat mukaan yhteisen jakamisen hetkeen ja pyrkivät tarjoilun lomassa keskustelemaan messuvieraiden kanssa. Kuviossa 9 on merkillepantavaa, että 30,6 % vastaajista ei osannut sanoa kantaansa toimittajien kanssa käytävän keskustelun merkityksestä. Saman verran vastaajia piti sitä merkityksellisenä ja erittäin merkityksellisenä asiaa piti 22,4 % eli yhteensä 53,0 %.

KUVIO 9. Keskustelu messun toimittajien kanssa, merkitys (n=49).

Huomattavan tärkeänä keskustelua messun toimittajien kanssa piti vanhin ikäluokka (n=8). Heistä 87,5 % piti asiaa merkityksellisenä tai erittäin merkityksellisenä. Ero on merkittävä suhteessa seuraavaan ikäluokkaan (50–65, n=16), joista vain 37 % vastasi samoin. 30–49-vuotiaista (n=11) 54,5 % ja 19–29-vuotiaista (n=14) 57,1 % piti keskustelua messun toimittajien kanssa merkityksellisenä tai erittäin merkityksellisenä. Yhden kerran messuun osallistuneista (n=23) asiaa piti merkityksellisenä tai erittäin merkityksellisenä 56,5 %, 2–4 kertaa osallistuneista (n=11) 54,5 %, 5–10 kertaa osallistuneista (n=12) 41,6 % ja useammin messuun osallistuneista (n=3) 66,6 %. Mielenkiintoinen yksityiskohta on, että kysymykseen vastanneista miehistä 81,2 % piti keskustelua messun toimittajina merkityksellisenä tai erittäin merkityksellisenä, kun taas naisista vastaavasti ajatteli vain 39,4 %. Keskustelu toimittajien tai muiden messuvieraitten kanssa mainittiin yhdeksän kertaa sanallisessa palautteessa asiana, jonka toivottiin jatkuvan.

Yhteisen jakamisen hetken tarkoituksena on myös mahdollistaa messuvieraiden keskinäinen kohtaaminen. Kuvio 10 osoittaa, että vastaajista noin puolet (51,0 %) piti keskustelua muiden messuvieraiden kanssa merkityksellisenä tai erittäin merkityksellisenä.

KUVIO 10. Keskustelu muiden messuvieraiden kanssa, merkitys (n=49).

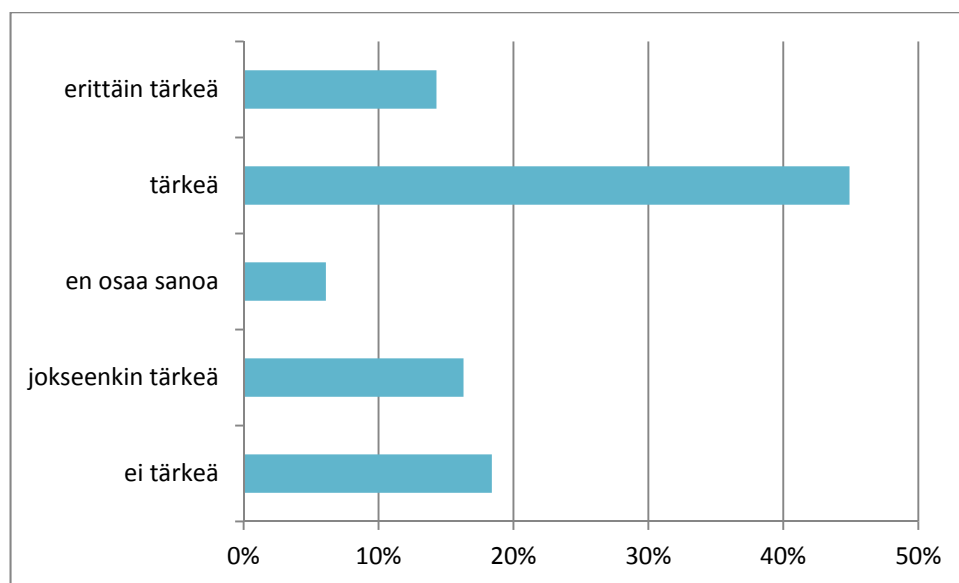
Nuorimmassa ikäluokassa (n=14) 57,1 % mielestä keskustelu messuvieraiden kanssa oli merkityksellistä tai erittäin merkityksellistä. 30–49-vuotiaista (n=11) näin ajatteli 45,5 %, 50–65-vuotiaista (n=16) 43,75 % ja yli 65-vuotiaista (n=8) 62,5 %. Mielenkiintoista on, että yli 10 kertaa messuun osallistuneille (n=3) keskustelulla muiden messuvieraiden kanssa oli vähiten merkitystä. Heistä 33,3 % piti asiaa merkityksellisenä tai erittäin merkityksellisenä. 5–10 kertaa osallistuneista (n=12) näin vastasi 41,6 %, 2–4 kertaa osallistuneista (n=11) 72,7 % ja yhden kerran osallistuneista (n=23) 47,8 %. Tätäkin kysymystä miehet pitivät merkityksellisempänä kuin naiset. Avoimissa kysymyksissä pohdittiin kahdessa maininnassa, miten seurakuntalaisia voisi enemmän aktivoida keskustelemaan toistensa kanssa.

Kokonaisuudessaan voidaan todeta, että kaikkia yhteisöllisyyteen pyrkiviä uudistuksia piti merkityksellisenä tai erittäin merkityksellisenä yli puolet vastaajista. Merkittävimpänä nousee esiin yhteinen esirukous. Lähes yhtä merkityksellisenä koettiin mahdollisuus jättää esirukouspyyntö sekä saarna käytävältä lähellä ihmisiä. Vähiten merkitystä annettiin yhteisen jakamisen hetkeen kuuluvalla tarjoilulla.

5.4 Yhteisöllisyys Taulumäen messussa

5.4.1 Yhteisöllisyyden tärkeys

Taulumäen messu-uudistuksessa lähtökohtana on ollut yhteisöllisyyden lisääminen. Mielenkiintoinen tutkimuskysymys oli, pitävätkö messuvieraat ylipäättään yhteisöllisyyttä tärkeänä. Vastaukset tähän kysymykseen näkyvät kuviossa 11, josta selviää, että yhteensä 59,2 % vastanneista piti yhteisöllisyyttä tärkeänä tai erittäin tärkeänä. Mielenkiintoinen seikka on, että 18,4 % ei pitänyt yhteisöllisyyttä tärkeänä.

KUVIO11. Miten tärkeää itsellesi on yhteisöllisyys messussa? (n=49).

Kerran Taulumäen uudistetussa messussa käyneistä yhteisöllisyyden merkityksen messussa arvioi tärkeäksi tai erittäin tärkeäksi 52,2 %. 2–4 kertaa uudistetussa messussa käyneistä yhteisöllisyyden merkityksen arvioi tärkeäksi tai erittäin tärkeäksi 81,8 %. 5–10 kertaa uudistetussa messussa käyneistä yhteisöllisyyden merkitystä tärkeänä tai erittäin tärkeänä piti 50,0 %. Useammin uudistetussa messuissa käyneistä 66,7 % piti yhteisöllisyyden merkitystä tärkeänä tai erittäin tärkeänä.

Tutkimuksessa selvisi myös, miten osallistujien yleinen jumalanpalvelusaktiivisuus vaikuttaa näkemykseen yhteisöllisyyden tärkeydestä (n=48). Muutaman kerran vuodessa jumalanpalveluksissa kävijöistä 58,3 % piti yhteisöllisyyttä tärkeänä tai erittäin tärkeänä. Kuukausittain jumalanpalveluksiin osallistuvista puolestaan 50,0 % piti yhteisöl-

lisyyttä tärkeänä tai erittäin tärkeänä. Useammin kuin kerran kuukaudessa jumalanpalveluksiin osallistuvista sen sijaan tärkeäksi tai erittäin tärkeäksi yhteisöllisyyden arvioi 70,6 %.

Nuorista aikuisista 64,3 % näki yhteisöllisyyden merkityksen tärkeänä tai erittäin tärkeänä. Ikäluokasta 30–49 puolestaan 54,5 % näki yhteisöllisyyden merkityksen samalla tavalla. Lukumäärältään suurimmasta ikäluokasta 50–65 yhteisöllisyyden arvioi tärkeäksi tai erittäin tärkeäksi puolet (50,0 %). Sen sijaan 75,0 % vanhimmaasta ikäluokasta näki yhteisöllisyyden merkityksen tärkeänä tai erittäin tärkeänä.

5.4.2 Yhteisöllisyyden toteutuminen

On otettava huomioon, että se, mitä yhteisöllisyydeltä toivotaan, vaihtelee yksilökohtaisesti. Tutkimuksessa kysyttiin, toteutuuko yhteisöllisyys Taulumäen messussa toivotulla tavalla. Niitä, joiden mielestä yhteisöllisyys toteutuu heidän toivomallaan tavalla, oli vastanneista (n=49) 40,8 %. Jokseenkin yhteisöllisyyden katsoi toteutuvan 42,9 % vastaajista, ja 16,3 % vastaajista oli sitä mieltä, että yhteisöllisyys ei toteudu heidän toivomallaan tavalla. Erityisesti vanhemmat ikäluokat kokivat yhteisöllisyyden toteutuneen toivomallaan tavalla tai jokseenkin toivomallaan tavalla (yli 50-vuotiaista (n=24) 87,5 %) nuorempien ikäluokkien ollessa hieman kriittisempiä (alle 50-vuotiaista (n=26) 76,9 %).

Ne, joille yhteisöllisyys messussa oli tärkeää tai erittäin tärkeää, kokivat sen toteutuvan Taulumäen uudistetussa messussa. Myös ne, joille yhteisöllisyys ei ollut tärkeää, katsoivat, että yhteisöllisyys toteutui Taulumäen uudistetussa messussa vähintäänkin jokseenkin. Taulukossa 1 kuvataan yhteisöllisyyden merkitystä vastaajille suhteessa arviointiin yhteisöllisyyden toteutumisesta.

TAULUKKO 1. Yhteisöllisyyden merkitys suhteessa sen toteutumiseen (n=49).

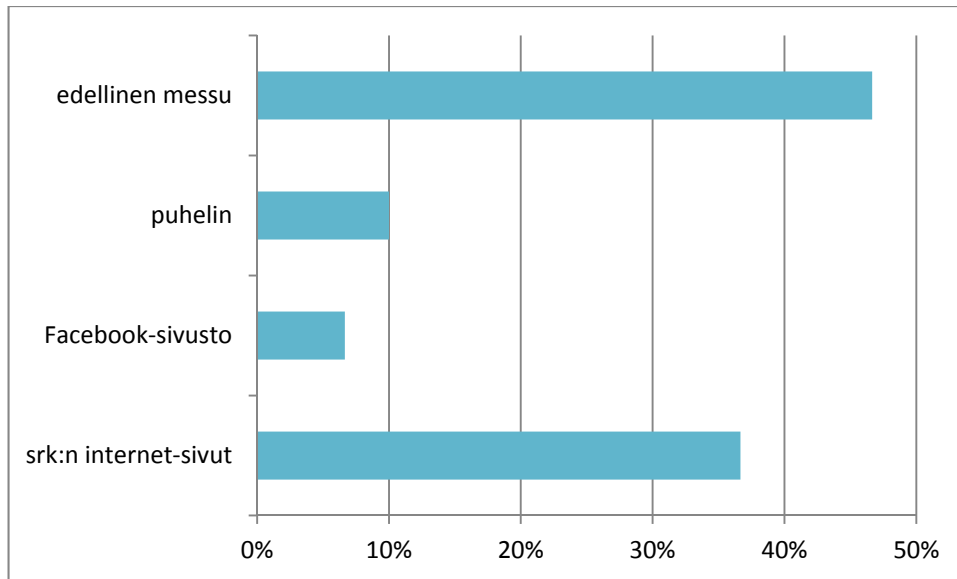
Yhteisöllisyyden merkitys vastaajalle						
ei tärkeä		jokseenkin tärkeä	en osaa sanoa	tärkeä	erittäin tärkeä	
Arvio yhteisöllisyyden toteutumisesta	ei	22,2 %	37,5 %	0,0 %	9,1 %	14,3 %
	jokseenkin	55,6 %	37,5 %	66,7 %	40,9 %	28,6 %
	kyllä	22,2 %	25,0 %	33,3 %	50,0 %	57,1 %
Yhteensä		100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

5.5 Vapaaehtoisuus

Alun perin Taulumäen messu-uudistuksen tarkoituksena oli aktivoida seurakuntalaisia vapaaehtoisiksi aiempaa enemmän. Tämä uudistus jäi kuitenkin toteutumatta, joten tutkimuksessani kartoitettiin uudistuksen kehittämistä varten vastaajien halukkuutta ryhtyä vapaaehtoiseksi.

Tähän kysymykseen vastanneista (n=30) 38,5 % ilmoitti olevansa kiinnostuneita toimimaan vapaaehtoisina Taulumäen uudistetuissa messuissa ja 61,5 % ilmoitti, ettei hänellä ollut kiinnostusta toimia vapaaehtoisena messuissa. Kantansa vapaaehtoiseen toimintaan uudistetussa messussa jätti ilmoittamatta 23,5 % tutkimukseen osallistuneista.

Uudistuksen yhteydessä oli suunniteltu internetin kautta tapahtuvaa ilmoittautumista vapaaehtoiseksi. Kyselyssä selvitettiin, millä tavalla vastaajat mieluiten ilmoittautuisivat tehtäviin. Kuvio 12 osoittaa, että vapaaehtoiseksi ilmoittauduttaisiin mieluiten edellisen messun yhteydessä tai internetissä seurakunnan nettisivujen kautta. Vähiten suosiota sai Facebook.

KUVIO 12. Vapaaehtoiseksi ilmoittautumistapa (n=30).

5.6 Messun kokonaisuus

5.6.1 Yleisiä havaintoja

Avoimissa kysymyksissä messun kokonaisuuteen ja puitteisiin kiinnitettiin paljon huomiota. Kymmenessä maininnassa kokonaisuutta pidettiin onnistuneena ja messun toivottiin jatkuvan uudistuksen mukaisena. Tunnelmaa pidettiin pääosin hyvänä, yhdessä maininnassa tosin pidettiin ”rukousvaeltelua” ja kolinaa häiritsevänä ja tarjoilu koettiin keskeyttävänä. Kolme vastaajaa piti messua liian pitkänä. Kahdeksassa maininnassa toivottiin parempaa ohjeistusta ja jotkut ehdottivat käsiohjelmaa, jotta messun kulun seuraaminen helpottaisi. Avoimien kysymysten vastauksissa esitettiin myös joitakin messun rakenteeseen liittyviä toiveita ja ehdotettiin muutoksia messun osien järjestykseen. Lisäksi esitettiin konkreettisia toiveita ja kehittämisideoita. Ne liittyivät pääasiassa yhteisöllisyyden lisäämiseen. Ehdotukset sisälsivät aineksia Tuomasmessuista ja Sanan ja rukouksen illoista.

5.6.2 Uudistuksen vaikutus osallistumisaktiivisuuteen

Kaikista vastaajista (n=45) 31,1 % ilmoitti osallistuvansa messu-uudistuksen myötä Taulumäen jumalanpalveluksiin useammin kuin ennen. Yhtä usein kuin ennen siihen osallistui 60 % vastaajista kun taas messu-uudistuksen takia harvemmin Taulumäen jumalanpalveluksissa kävi 8,8 % vastaajista. Kaikki vastaajat, jotka ilmoittivat osallistumisaktiivisuutensa vähentyneen (n=4), kuuluvat ryhmään, jotka ovat osallistuneet uudistettuun messuun 5–10 kertaa.

Taulumäen kirkon kirkkopäiväkirjan mukaan jumalanpalveluksiin on osallistunut hieman enemmän kävijöitä kuin edellisen kirkkovuoden aikaan, jolloin kokeilua ei ollut. Kasvua on ollut 15,4 %. Vertailussa etsittiin mahdollisimman samantyyppisiä kirkkovuoden pyhiä ja jätettiin valitsematta vertailuun sellaisia pyhiä, jolloin jumalanpalveluksen kävijämäärään oli selkeästi vaikuttanut jokin muu tekijä (esim. herätysliikkeen tai muun järjestön kirkkopyhä). Vaikka jumalanpalveluksiin osallistuneiden lukumäärä oli kasvanut hieman, oli ehtoollisella käyneiden määrä verrattuna jumalanpalveluksessa käyneiden määrään laskenut 2 prosenttiyksikköä; kokeilumessuissa keskimäärin 77,8 % osallistujista kävi ehtoollisella. (Jyväskylän seurakunta 2010–2012.)

6 JOHTOPÄÄTÖKSIÄ JA POHDINTAA

6.1 Osallistujaprofiilin tarkastelua

Leinosen ja Niemelän jumalanpalvelustutkimuksen mukaan suurin osa jumalanpalveluksissa kävijöistä on yli 50-vuotiaita. Tutkijat ovat huolissaan nuorten aikuisten vähäisestä osallistumisesta jumalanpalveluksiin, sillä heidän tutkimuksessaan nuorten aikuisten (21–35-vuotiaiden) osuus oli vain kuusi prosenttia. (Leinonen ja Niemelä 2012, 10.) Taulumäen messun kävijäprofiili poikkeaa tässä selkeästi normaalista, sillä vaikka tutkimuksessa vähän yli puolet (51,0 %) vastaajista toki oli yli 50-vuotiaita, toiseksi suurin ikäryhmä oli 19–29 -vuotiaat, joita oli 27,5 % vastaajista. On perusteltua päätellä, että uudistetulla messulla on onnistuttu tavoittamaan tavallista enemmän nuoria aikuisia mukaan. Tämän oli havainnut myös eräs vastaaja, joka kirjoitti avoimeen kysymykseen: *”Olin aluksi järkyttynyt tarjoilusta + ’yhteisöllisyydestä’ ... missä pyhyys? Kohta soi jonkun kännykkä tyliin. Mutta nuoria on tullut mukaan enemmän, hyvä!”* (vastaus 19.) Viimeaikaisessa kirkollisessa keskustelussa nuoret aikuiset ovat olleet ryhmä, jonka kautta on peilattu kirkon jäsenyyskeskustelua ja tulevaisuuden kirkon visioita. Nuori aikuinen kirkon jäsenenä -projektissa (2006–2009) eräänä tavoitteena oli, että kirkon perustoiminnassa otettaisiin entistä paremmin huomioon nuorten aikuisten elämänkysymykset ja hengelliset tarpeet. (Palmu, Salomäki, Ketola & Niemelä 2012, 163.) Taulumäen messu-uudistuksessa on otettu positiivinen askel tähän suuntaan.

Tutkimukseen osallistuneiden profiili vastaa sukupuolen osalta erinomaisesti muita tutkimuksia, joissa on selvitetty, keitä jumalanpalveluksiin osallistuu. Leinonen ja Niemelä mainitsevat, että Gallup Ecclesiastica 2007 -tutkimuksen mukaan 67 prosenttia vähintään kerran kuukaudessa kirkossa kävijöistä on naisia. Taulumäen kirkon messu-uudistus kyselyyn vastanneista naisia oli 66,7 % ja miehiä 33,3 %.

6.2 Taulumäen messun helmiä

Uudistetussa messussa on haluttu painottaa esirukousta, ja se nousi selkeästi merkitykselliseksi kyselyn vastauksissa. Yhteisöllisyyden lisäämiseen pyrkivien uudistusten

merkitystä kartoittavassa kysymyksessä (kuvio 2) oli kolme erillistä esirukoukseen liittyvää kysymystä, jotka kaikki koettiin pääosin merkityksellisinä. Niistä tärkeimpänä koettiin yhteinen esirukous, joka on tuttu elementti, mutta se luetaan Taulumäellä useimmiten etupenkissä istuen, ”seurakuntalaisten keskeltä”. Sillä halutaan korostaa rukouksen yhteistä, seurakunnasta nousevaa, luonnetta. Myös Leinosen ja Niemelän tutkimuksessa esirukouksen merkitys nousi esiin jumalanpalveluksen yhteisöllistä luonnetta vahvistavana. Yhdessä muiden kanssa rukoileminen ja ”minunkin asioideni puolesta” rukoileminen koettiin tärkeänä asiana. (Leinonen & Niemelä 2012, 21.) Tähän liittyy myös esirukouspyynnön jättämisen mahdollisuus, joka nähtiin erittäin tarpeellisenä ja merkityksellisenä. Esirukousmahdollisuus kappelissa lienee kävijöille ennestään vierain, eikä sen merkitys noussutkaan yhtä suureksi kuin muiden esirukousjakson osien. Tutkimukseni perusteella vaikuttaa siltä, että esirukoukselle kannattaa jatkossakin antaa painoarvoa. Sanallisessa palautteessa tullut huomio liikkumisen aiheuttamasta levottomasta tunnelmasta ja esirukousjakson musiikkitoiveista on syytä pitää mielessä messua kehitettäessä.

Papin tuleminen ihmisten keskelle käytävälle saarnaamaan nousi vastauksissa erittäin positiivisena asiana esille. Sen toteutus katsottiin onnistuneeksi ja merkityksellisyys korkeaksi. Jussi P. Mäkelän tutkimuksen mukaan papin katsekontakti seurakuntalaisiin on tärkeä, sillä se viestii seurakuntalaisen huomioonottamisesta (Mäkelä 2001, 74–75). Mahdollisesti lähelle seurakuntaa tuleminen viestii vastaavaa huomioonottamista. Eräs vastaajista kirjoittaa kohtaan, jossa kysytään, mikä messu-uudistuksessa on toimivaa ja jonka haluaisi jatkossa pysyvän samana: *”Läheisempi tunnelma, ei ’ylempää johdettu’ vaan pastorit samassa tasossa/asemassa srk:n kanssa”* (Vastaus 18).

Kolmanneksi ”helmeksi” tutkimuksessa nousee vaihteleva musiikkiprofiili. Musiikkiprofiilin merkityksen selkeä erottuminen sekä avoimissa että suljetuissa kysymyksissä on samansuuntainen kuin Miia Leinosen ja Kati Niemelän tutkimuksessa, jossa musiikin merkitys nousi vahvasti esille. Etenkin nuoret esittivät heidän tutkimuksessaan toivomuksia vaihtelevasta musiikista. (Leinonen & Niemelä 2012, 18–19.) Taulumäen messuvieraista suurin osa piti vaihtelevaa musiikkiprofiilia merkittävänä ikäryhmästä riippumatta.

6.3 Yhteisöllisyyttä?

Taulumäen kirkon jumalanpalveluksessa yhteisöllisyyden kokemusta ei voi perustaa ihmisten tuttuuteen, koska toimittajat vaihtuvat usein. Kuitenkin messuvieraissa on sekä vakiokävijöitä että satunnaisia vieraita. Koska uudistuksen lähtökohtana on ollut nimenomaan seurakuntalaisuuden merkityksen korostaminen, ovat uudistukset mielestäni jossain määrin tavoittaneet päämääränsä. Uudenlainen, ihmisiä aktivoiva toteutus samalla myös kerää uutta vakiokävijäkuntaa ja yhteisöllisyyteen kuuluva toistuvuuden elementti toteutuu näin seurakuntalaisten osalta. Sosiaalisten maailmojen teorian kuvaaman postmodernin yhteisön tavoin Taulumäen kirkon messuyhteisöön on helppo liittyä ja siitä on helppo erota. Halutessaan jokaisella on mahdollisuus ottaa kontaktia toimittajiin tai muihin messuvieraisiin ja antaa itsestään juuri sen verran kuin haluaa. Yhteisö Taulumäellä perustuu pelkästään yhteisen asian ympärille, eikä messuvierailla välttämättä ole muuta yhteyttä keskenään. Aktiivisimpia ovat luonnollisesti vakiokävijät, mutta satunnaisille kävijöille ja turisteille on kynnys myös matala. (Aro 2011, 53–54.)

Leinosen ja Niemelän tutkimuksessa tuli esille, että useat toivoivat jumalanpalveluksen yhteydessä olevan tilaa seurakuntalaisten yhteiselle kohtaamiselle (Leinonen & Niemelä 2012, 21). Taulumäen messu-uudistuksessa pyrittiin tällaiseen kohtaamiseen yhdessä jakamisen hetkessä. Tutkimuksessa hieman yli puolet (58,8 %) vastaajista piti tätä yhteisöllisyyteen pyrkivää uudenlaista kokeilua merkityksellisenä tai erittäin merkityksellisenä.

Tutkimukseni osoittaa, että suurin osa niistä, jotka pitivät yhteisöllisyyttä merkittävänä, kokivat sen myös toteutuneen. Kuitenkin 14,3 % niistä, jotka pitivät yhteisöllisyyttä tärkeänä, kokivat, että yhteisöllisyys ei toteutunut heidän toivomallaan tavalla Taulumäen messussa. On mielenkiintoista pohtia, mistä tällainen kokemus johtuu. Tutkimusten mukaan yhteisöllisyyden nähdään usein syntyvän konkreettisen toiminnan seurauksena ja se perustuu säännölliseen kohtaamiseen ja yhteenkuuluvuuden tunteeseen. (Thitz 2006, 96.) Koska kyselyyn vastanneista suuri osa oli ensimmäistä kertaa Taulumäen messussa, on luonnollista, että tällöin yhteisöllisyyden tunnetta ei välttämättä muodostu tilanteen ollessa outo. Toisaalta se, että toistaiseksi seurakuntalaiset eivät ole juuri pääs-

seet vaikuttamaan messun suunnitteluun ja kulkuun, voi vaimentaa yhteisöllisyyden kokemusta.

Ihmisten kokemus yhteisöllisyydestä ja sen tarpeesta ovat aina yksilöllisiä. Perustellusti voidaan myös kysyä, miksi messun pitäisi olla yhteisöllinen – kaipaahan moni ihminen kirkossa erityisesti tunnelmaa ja rauhaa. Toisaalta esimerkiksi Leinosen ja Niemelän tutkimuksessa joka viides ilmoittaa etsivänsä jumalanpalveluksesta seurakuntayhteyttä, yhteenkuuluvaisuuden tunnetta tai uskovien yhteyttä. (Leinonen & Niemelä 2012, 12.) Jyväskylän seurakunnan useissa kirkoissa järjestetään tuttuja perinteisiä jumalanpalveluksia, joten niiden rinnalla Taulumäen kirkon sunnuntai-illan yhteisöllinen messu on paikallaan täyttämään yhteisöllisyyttä kaipaavien tarpeita.

6.4 Kehittämistarpeet ja ideointi

Kyselytutkimuksessa saatiin seurakuntalaisilta jonkin verran kehittämistoiveita. Moniin puitteisiin liittyviin asioihin, kuten messun rakenteeseen ja pituuteen, kohdistettiin paljon kehittämisideoita. Rakenteessa erityisesti esirukousjakso ja yhteisen jakamisen hetki kaipaavat selkeyttämistä: jotkut pitivät molemmissa osioissa tapahtuvaa liikkumista paikasta toiseen levottomana. Kolme henkilöä huomautti, että esirukousjakso on liian pitkä kun taas yksi vastaaja piti sitä liian lyhyenä. Monet toivoivat, että tarjoilu siirrettäisiin jumalanpalveluksen loppuun. Itse messuvieraana ollessani olen pohtinut esirukousten jättäjien intymiteettisuoja: kaikki näkevät, kuka kävelee kirkon etuosassa olevaan kappeliin jättämään esirukouspyyntöä, joka usein on luettu saman messun aikana. Tarjoilu kesken messun herätti paljon tunteita, ja jotkut kokivat sen pyhyiden rikkoutumisena. Muutama vastaaja toivoi käsiohjelmaa messun seuraamisen tueksi.

Esirukousjakso on uudistetussa messussa sijoitettu alkuun heti johdannon jälkeen, jotta kirkkovieraalla olisi mahdollisuus hiljentyä ja rauhoittua rukouksen ja musiikin avulla. Ehdottaisin kuitenkin, että esirukousjakso kokonaisuudessaan siirrettäisiin saarnan ja yhteisen jakamisen hetken jälkeen. Alkuun voisi hiljentymisen avuksi ottaa tähän asti uudistetusta messusta puuttuneen psalmin, jonka jälkeen tulisi musiikkia. Ehdotan myös, että yhteisen jakamisen hetki siirretään kirkon takaosasta kirkon etuosaan, jolloin kulkusuunta on luontevasti kohti alttaria. Tarjoilun säilyttäisin yhteisen jakamisen het-

kessä, sillä se helpottaa ja vapauttaa keskustelun aloittamista. Yhteisen jakamisen hetkeen voisi varata enemmän aikaa siten, että sen yhteydessä voisi käydä kappelissa rukoilemassa ja jättämässä esirukouspyynnön. Näin levotonta liikehdintää vähennetään ja jos yhteinen jakaminen tapahtuu kirkon etuosassa, ei kappelissa käynti ole niin silmiinpistävää. Yhteisen jakamisen hetkestä voitaisiin musiikin avulla siirtyä esirukousosioon, johon ei enää liity kappelissa käyntiä. Tämä helpottaisi myös messun toimittajia, sillä jätettyjen esirukouspyyntöjen pukemiseen sanoiksi jäisi hieman enemmän aikaa. Käsiohjelman laatiminen olisi myös minun mielestäni vartenotettava ehdotus; se voisi madaltaa kynnystä osallistua messuun, kun on tiedossa, mitä messun aikana tapahtuu.

Erityisesti yhteisöllisyyden kehittämisen näkökulmasta on tärkeää kiinnittää huomiota seurakuntalaisten aktivoimiseen sekä keskustelemaan keskenään että messun toimittajien kanssa, mutta ennen kaikkea osallistumaan vapaaehtoisena messun toimittamiseen. Messu-uudistusta suunniteltaessa olikin alun perin tarkoitus aktivoida seurakuntalaisia työhön mukaan, mutta tämä ei toteutunut. Yhteisöllisyyden kokemuksessa on oleellista se, että ihminen kokee olevansa osallinen ja voivansa vaikuttaa. Aitoa yhteisöllisyyttä on vaikea saavuttaa, mikäli messu on pelkästään joka kerralla vaihtuvien työntekijöiden suunnittelema ja toimittama. Kyselyyn vastanneista noin 30 % ilmoitti olevansa valmis vapaaehtoiseksi. Tätä tietoa kannattaisi ehdottomasti hyödyntää. Suurin osa ilmoitti haluavansa mieluiten ilmoittautua mukaan edellisen messun yhteydessä, joten olisi järkevää esimerkiksi yhteisen jakamisen hetkessä ja messun loputtua pitää esillä ilmoittautumislistaa. Vaikka Facebookissa ilmoittautuminen ei saanut juuri kannatusta kyselyssä, ehdottaisin kuitenkin Taulumäen messun oman Facebook-sivuston perustamista. Sen avulla voitaisiin tavoittaa vielä nykyistä laajempi joukko tiedon ulottuville, ja ajatuksia ja ideoita messun toteuttamiseen olisi helppo jakaa. Myös messun laajalle toimittajakunnalle Facebook-sivusto toisi tärkeää informaatiota ja se voisi lisätä työntekijöidenkin sitoutumista toimintaan.

6.5 Tutkimusprosessin arviointia

Tutkimusprosessi sujui suunnitellusti. Ikävähkö kokemus oli kuitenkin ensimmäisellä kyselykerralla lomakkeeseen jäänyt virhe, joka onneksi osoittautui niin ilmeiseksi, että lomakkeeseen vastaajat merkitsivät vastauksen oikein joka tapauksessa. Näin ollen vir-

he ei vaikuttanut tuloksiin. Tutkimuksen tekemisen ajankohdan olisin halunnut valita toisin: on mahdollista, että myöhemmin syksyllä tai talvella kävijäkunta olisi vakiintuneempaa ja vastauksen näin ollen asiantuntevimpia. Opinnäytetyön aikataulun vuoksi jouduin kuitenkin päättämään kesällä tehtyyn kyselyyn. Tämä otettiin kuitenkin huomioon tutkimustuloksia analysoitaessa siten, että vastauksia verrattiin osallistumiskertoihin Taulumäen kirkon uudistetussa messussa.

Määrittelin tutkimukseni alussa neljä tutkimusongelmaa, joista ensimmäinen oli messuun osallistujien profiili eli keitä messuun osallistuu. Tutkimuksessani selvitin kävijöiden sukupuolen, ikäryhmän, seurakunnan jäsenyyden, Jyväskylän seurakunnan alueeseurakuntien jäsenyyden, jumalanpalvelusaktiivisuuden sekä Taulumäen messuihin osallistumisaktiivisuuden. Erillisellä kysymyksellä tutkittiin vielä uudistettuun messuun osallistumiskerrat. Nämä taustatiedot antoivat hyvän peilauspinnan ja vertailukohteen riskiintäulukkoimalla muita tutkimuskysymysten vastauksia eri ryhmien välillä. Seurakunta sai myös arvokasta tietoa siitä, ketkä Taulumäen messuun osallistuvat. Leinosen ja Niemelän tutkimus antoi erinomaisen vertailukohteen osallistujaprofiilin erityispiirteiden, kuten nuorten aikuisten runsaan osallistumisen, määrittelyyn.

Kysymykseen siitä, millaisen vastaanoton uudistunut messu on saanut, sain vastauksia usean eri kysymyksen avulla. Messun toteutusta koskevalla kyselyllä selvisi, että sen toteutus on onnistunut pääasiassa hyvin. Vastaanottoa tunnetasolla valaisi kysely uudistusten eri osien merkityksellisyydestä. Erityisen mielenkiintoinen messun vastaanottoon liittyvä kysymys oli ”Millä tavalla messu-uudistus on vaikuttanut aktiivisuuteesi Taulumäen jumalanpalvelukseen osallistumisessa?” Kysymyksen avulla selvisi, että lähes kolmasosa vastaajista osallistui uudistuksen takia Taulumäen messuun useammin kuin ennen, eli he ovat niitä, jotka ovat suhtautuneet erityisen positiivisesti uudistukseen. On tietysti otettava huomioon, että ne, jotka ovat jääneet pois Taulumäen messuista uudistuksen takia, eivät olleet vastaamassa kyselyyn.

Tutkimukseni painopiste oli yhteisöllisyyden kokemuksessa Taulumäen uudistetussa messussa. Kysymykseen yhteisöllisyyden kokemuksen toteutumisesta vastasi kysymyslomakkeen suora kysymys asiasta, mutta koska yhteisöllisyyden tarve ja merkitys vaihtelee suuresti ihmisten välillä, kysyttiin asiaa eritellymmän kyselyllä yhteisöllisyyden lisäämiseen pyrkivien uudistusten merkityksellisyydestä. Tutkimuksessani tämä kysy-

mys nousi yhdeksi merkittävimmistä, sillä selvittämällä, kuinka merkityksellinen tietty messun osio osallistujille on, voitiin pohtia sen tarpeellisuutta yhteisöllisyyden luojana. Tieto auttaa kehittämään messua edelleen osallistujien lähtökohdat mielessä pitäen.

Viimeinen tutkimusongelma oli, miten messua voitaisiin vielä kehittää. Tähänkin kysymykseen saatiin välillisesti vastauksia kysymyksellä messun toteutumisesta ja eri osien merkityksellisyydestä, mutta ennen kaikkea avoimilla kysymyksillä, joista toisessa kysyttiin suoraan kehittämistoiveita. Näiden perusteella olen kyennyt hahmottelemaan osallistujien näkökulmasta nousevia kehittämistarpeita.

Kysymyslomake osoittautui toimivaksi, ja koen saaneeni vastaukset tutkimusongelmiin.

6.6 Opinnäytetyön prosessi ja ammatillinen kasvu

Idean opinnäytetyöni aiheesta sain jo heti opintojeni alkuvaiheessa syksyllä 2011 Taulumäen kirkon pastori Tuomas Palolalta, joka oli mukana suunnittelemassa messu-uudistusta. Yhteisöllisyyteen pyrkivään messu-uudistukseen tutustuminen ja kyselytutkimuksen tekeminen tuntui alusta lähtien mielekkäältä – palvelisihan työ sekä omaa opiskeluani sosionomi(AMK)-diakoniksi että ihan konkreettisesti Jyväskylän seurakuntaa. Kvantitatiivinen tutkimus selkeästi rajatulle joukolle tuntui aluksi yksinkertaiselta tehtävältä, mutta lopulta kuitenkin vaati paljon työtä ja huolellista perehtymistä sekä teoreettisiin lähtökohtiin, itse messuun että tutkimusmenetelmään. Oli ilo havaita, että jumalanpalveluksen tutkimus ja kehittäminen on ajankohtaista koko Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa. Tiellä – på Väg -hankkeeseen liittyvä Miia Leinosen ja Kati Niemelän tutkimus antoi minulle innostusta ja motivaatiota, sillä koin tutkimukseni liittyvän suurempaan kokonaisuuteen kuin pelkästään yhden kirkon yhdenlaisen messun tutkimukseen.

Kokemukseni kahdesta tutkimuksen suorittamispäivästä olivat erittäin positiiviset: ihmiset olivat tyytyväisiä, että heidän mielipidettään kyseltiin ja sain paljon kiitoksia ja siunauksen toivotuksia työlleni. Koen, että tutkimus itsessään palveli yhteisöllisyyden muodostumista: osallisuuden kokemushan syntyy tunteesta, että on mahdollisuus vai-

kuttaa yhteiseen toimintaan. Kyselyyn vastanneet jäivät myös odottamaan tutkimustuloksia ja toivoivat, että esittelisin niitä työn valmistuttua.

Yhteistyö Jyväskylän seurakunnan kanssa on ollut saumatonta ja olen saanut tukea ja kannustusta erityisesti diakonian työalasihteeriltä Heini Lekanderilta sekä Taulumäen kirkon vastaavalta pastorilta Tuomas Palolalta. Koska messukokeilu oli sovittu määrälliseksi kirkkovuodeksi 2011–2012, toivottiin tutkimustulosteni valmistuvan ennen kirkkovuoden vaihtumista, jotta jatkoa voitaisiin arvioida. Vaikka opinnäytetyöni valmistui vasta alkuvuonna 2013, olivat alustavat tulokset tiedossa jo syyskuussa 2012. Annoinkin SPSS-ohjelmaan syöttämieni tietojen muodostamat taulukot seurakunnan käyttöön hyvissä ajoin syksyllä. Tutkimustulosteni perusteella kokeilua on päätetty jatkaa, mutta kehittämistyötä tehdään edelleen. Mielenkiintoista olisi tehdä kysely uudestaan ennen seuraavan kirkkovuoden vaihtumista ja tutkia, miten messun jatkokehittäminen on vaikuttanut mielipiteisiin. Messun toimittajien näkökulmien tutkiminen voisi myös olla huomionarvoista.

Syksyllä 2012, juuri ennen oman työni valmistumista, julkistettiin Diak Idän muunto-opiskelijan Päivi Heikkilän opinnäytetyö ”Lähtekää rauhassa. Diakoni messussa. Jyväskylän seurakunnan diakoniatyöntekijöiden ajatuksia ja kokemuksia työn liturgisista tehtävistä” (Heikkilä 2012). Esittelimme molemmat töitämme Jyväskylän seurakunnan diakoniatyöntekijöiden kokoontumisessa 18.1.2013. Molemmat opinnäytetyöt herättivät keskustelua ja uskon, että yhdessä olemme saaneet Jyväskylän seurakunnan diakoniatyöntekijät pohtimaan sekä omaa suhdettaan messuun että mahdollisuuksiaan osallistua messujen kehittämistyöhön.

Itselleni yhteisölliseen messu-uudistukseen perehtyminen on antanut syvempää näkökulmaa messun olemukseen ja lisännyt rakkautta Jumalan kansan juhlaan. Työ on herättänyt minut pohtimaan yhteisöllisyyden merkitystä ja oikeanlaista toteuttamistapaa myös muissa yhteyksissä kuin kirkon työssä. Olen iloinen, että olen voinut tutkimusmielessä ja myös kirkkovieraana olla mukana Tavoittava Taulumäki -projektissa. Toivon, että työni kantaisi hedelmää ja auttaisi kehittämään messua siten, että yhä useampi astuisi kirkon kynnyksen yli ja saisi kokea sekä Jumalan sanan hoitavaa läsnäoloa että kristittyjen yhteisön kantavaa voimaa.

LÄHTEET

- Aro, Jari 2011. Yhteisöllisyys ja sosiaalinen side. Teoksessa Kangaspunta Seppo (toim.) 2011. Yksilöllinen yhteisöllisyys. Avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen. Tampere: Tampere University Press.
- Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten.
- Haltsonen, Päivi & Keijonen, Hanne 2010. Kohti yhteisöllistä messua. Jumalanpalveluksen kehittämistoimintaa Puumalan seurakunnassa 2009–2010. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Pieksämäki. Opinnäytetyö.
https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/22487/haltsonen_paiivi_keijonen_hanne.pdf?sequence=1
- Heikkilä, Päivi 2012. Lähtekää rauhassa. Diakoni messussa. Jyväskylän seurakunnan diakoniatyöntekijöiden ajatuksia ja kokemuksia työn liturgisista tehtävistä. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Pieksämäki. Opinnäytetyö.
https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/52286/Heikkila_Paivi.pdf?sequence=1
- Jumalanpalveluselämän neuvottelupäivät 15.–17.2.2011 Tampereella. Tuumasta toimeen! Ohjelmavihko.
- Jyväskylän seurakunta 2010–2012. Taulumäen kirkko. Kirkkopäiväkirja.
- Jyväskylän seurakunta 2011. Taulumäen kirkon kehittämistyöryhmä. Muistio 25.5.2011.
- Jyväskylän seurakunta i.a. Viitattu 10.5.2012. www.jyvaskylanseurakunta.fi
- Kananen, Jorma 2011. Kvantti. Kvantitatiivisen opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja -sarja. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Latvus, Kari 2002. Arjen teologia. Johdatus kontekstuaaliseen raamatuntutkintaan. Theologia biblica. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Latvus, Kari 2004. Vapautuksen diakonia: Poliittisen jumalanpalveluksen lähtökohtia. Teoksessa Juhani Veikkola (toim.) Jumalanpalvelus ja diakonia. Diakonian vuosikirja 2004. Helsinki: Diakonia ry. 28–33
- Leinonen Miia & Niemelä Kati 2012. Jumalanpalvelus arjen voimana. Seurakuntalaisten jumalanpalvelusodotukset ja kokemukset. Kirkon tutkimuskeskuksen www-julkaisuja 29. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

[http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/61FE1E3BC48DF6DFC2257A06001DFA43/\\$FILE/www29.pdf](http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/61FE1E3BC48DF6DFC2257A06001DFA43/$FILE/www29.pdf)

Mäkelä, Jussi P. 2001. Jumalanpalveluksen laatu. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja. Sarja B Nro 80. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

Mäkeläinen, Heikki 2008. Osallistumiseen kannustava messu. Tampereen Tuomasmessu vuosina 2002 ja 2007. Kirkon tutkimuskeskuksen www-julkaisuja 15. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

[http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/157F5A9CA6922363C22576A5003A5852/\\$FILE/15_makelainen.pdf](http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/157F5A9CA6922363C22576A5003A5852/$FILE/15_makelainen.pdf)

Palmu, Harri; Salomäki, Hanna; Ketola, Kimmo & Niemelä, Kati 2012. Haastettu kirkko. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2008–2011. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 115. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

Palola, Tuomas 2012. Jyväskylä. Seurakuntapastori. Jyväskylän seurakunta.

Palvelkaa Herraa iloiten. Jumalanpalveluksen opas 2000. Suomen ev. lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2000:6. Helsinki: Kirkkohallitus, kirkon jumalanpalvelus- ja musiikkitoiminnan keskus.

Puustinen Maria 2008. Kohtaaminen messussa. Pro gradu -tutkielma. Joensuun yliopisto. http://epublications.uef.fi/pub/URN_NBN_fi_joy-20080061/URN_NBN_fi_joy-20080061.pdf

Räsänen, Johanna 1996. Jumalanpalvelus minun makuuni. Kirkon tutkimuskeskus. Sarja B Nro 77. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

Salonen, Kari (toim.) 1996. Mikä messu! Näkökulmia uudistuvaan jumalanpalvelukseen. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja. Sarja A Nro 67. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

Sariola, Yrjö 2001. Jumalanpalveluksen käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2009. Käsikirjavalioikunnan mietintö 1/2009. Viitattu 29.11.2012.

<http://kappeli.evl.fi/kkoweb.nsf/c7f32a5129224528c2256dba002d78f0/1dfb4a99ac3a35c0c22575ad00470788?OpenDocument>

Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.a. Meidän kirkko – suuntaviivat. Viitattu 8.6.2012.

<http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/68D025E9DD446807C22573FB004FB631?OpenDocument&lang=FI>

Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.b. Tiellä – på Väg i.a. Jumalanpalveluselämän kehittämishanke. Viitattu 26.11.2012.

<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content435606>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos i.a. Kasvun kumppanit. Lasten hyvinvointia vahvistamassa. Viitattu 10.5.2012. http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/periaatteet/yhteisollisyys

Thitz, Päivi 2006. Yhteisöllisyys diakoniatyössä. Diakonian tutkimus 2/2006. 93–111.

VirtuaaliAMK i.a. Kvantitatiiviset tutkimusmenetelmät. Viitattu 8.5.2011.

<http://www2.amk.fi/mater/tutkimusmenetelmat/kvantitat/kuvailu/index.htm>

Liite 1: Kyselylomake

Tavoittava Taulumäki

kyselytutkimus messu-uudistuksesta

Tämä tutkimus tehdään opinnäytetyönä Pieksämäen Diakonia-ammattikorkeakouluun. Aineisto käsitellään tilastollisin menetelmin, eikä yksittäisen henkilön vastauksia voi erottaa tuloksista.

1. Perustiedot

Ympyröi oikea vaihtoehto

- a) Olen Mies.....1
Nainen.....2
- b) Ikäryhmä 0-18 19-29 30-49 50-65 yli 65
- c) Kirkon jäsenyys
Jyväskylän ev.lut. seurakunta.....1
Muun paikkakunnan ev.lut. seurakunta.....2
Muun kristillisen kirkon jäsen.....3 minkä:
Muun uskonnollisen yhteisön jäsen.....4 minkä:
En kuulu mihinkään uskonnolliseen yhteisöön....5
- d) Jyväskylän seurakunnan jäsenenä kuulun
Korpilahden alue seurakuntaan.....1
Tikkakosken alue seurakuntaan.....2
Vaajakosken alue seurakuntaan.....3
Kuokkalan alue seurakuntaan.....4
Säynätsalon alue seurakuntaan.....5
Keltinmäen alue seurakuntaan.....6
Huhtasuon alue seurakuntaan.....7
Palokan alue seurakuntaan.....8
Keskustan alue seurakuntaan.....9
En tiedä.....10 (asuinalueeni:_____)
- e) Osallistun jumalanpalvelukseen
Kerran vuodessa tai harvemmin Muutaman kerran vuodessa Kuukausittain Useammin kuin kerran kuukaudessa

f) Osallistun Taulumäen kirkon jumalanpalveluksiin

juhla-aikoina.....	1
Tuomas-messuissa.....	2
silloin tällöin.....	3
säännöllisesti.....	4

2. Taulumäen kirkon uudistettu messu

Taulumäen kirkossa aloitettiin ensimmäisenä adventtina 2011 uudistettu yhteisöllinen jumalanpalveluskokoulu. Tämän osion kysymykset liittyvät tähän uudistettuun messuun. Ympyröi oikea vaihtoehto.

a) Olen osallistunut Taulumäen kirkon uudistettuun messuun

kerran   2-4 kertaa   5-10 kertaa   useammin

b) Messun toteutus.

Arvioi messun eri osa-alueiden onnistumista seuraavalla asteikolla:

1= ei toimi 2= toimii jossain määrin 3= en osaa sanoa 4= toimii 5 = toimii hyvin

Tervetuloivotus ovella	1	2	3	4	5
Vaihteleva musiikki	1	2	3	4	5
Tunnelma	1	2	3	4	5
Riittävä ohjeistus	1	2	3	4	5
Esirukousjakso	1	2	3	4	5
Rukousmahdollisuus kappelissa	1	2	3	4	5
Mahdollisuus yksityiseen rikkiin	1	2	3	4	5
Saarna lähellä ihmisiä	1	2	3	4	5
Tarjoilu	1	2	3	4	5
Kolehdin esittely	1	2	3	4	5

- c) Yhteisöllisyyden merkitys. Arvioi yhteisöllisyyden lisäämiseen pyrkivien uudistusten merkitystä itsellesi asteikolla 1-5. 1= ei lainkaan merkityksellinen 2= vain vähän merkityksellinen 3= en osaa sanoa 4=merkityksellinen 5= erittäin merkityksellinen.

Vaihteleva musiikkiprofiili	1	2	3	4	5
Esirukousmahdollisuus kappelissa	1	2	3	4	5
Mahdollisuus jättää esirukouspyyntö	1	2	3	4	5
Yhteinen esirukous	1	2	3	4	5
Mahdollisuus yksityiseen rikkiin	1	2	3	4	5
Saarna käytävältä lähellä ihmisiä	1	2	3	4	5
Yhdessä jakamisen hetki (kirkon taka-osassa)	1	2	3	4	5
Tarjoilu	1	2	3	4	5
Keskustelu messun toimittajien kanssa 1	2	3	4	5	
Keskustelu muiden messuvieraiden kanssa	1	2	3	4	5

- d) Miten tärkeää itsellesi on yhteisöllisyys messussa?

ei tärkeä	1
jokseenkin tärkeä	2
en osaa sanoa	3
tärkeä	4
erittäin tärkeä	5

- e) Toteutuuko yhteisöllisyys Taulumäen uudistetussa messussa toivomallasi tavalla?

ei	1
jokseenkin	2
kyllä	3

- f) Millä tavalla messu-uudistus on vaikuttanut aktiivisuuteesi Taulumäen jumalanpalveluksiin osallistumisessa?

käyn harvemmin kuin ennen	1
käyn yhtä usein kuin ennen	2
käyn useammin kuin ennen	3

3. Messun kehittäminen

Taulumäen kirkon messu-uudistus on vuoden mittainen kokeilu, joka päättyy 25.11.2012. Tutkimme messuvieraiden näkemystä siitä, jatketaanko Taulumäen kirkossa messujen toteuttamista uudistetussa muodossa, palataanko vanhaan malliin vai kehitetäänkö yhteisöllistä messua edelleen. Toivomme teiltä palautetta aiheesta.

- a) Mikä mielestäsi on messu-uudistuksessa toimivaa ja jonka haluaisit jatkossa pysyvän samana?

- b) Mikä mielestäsi messu-uudistuksessa ei ole toimivaa? Millaisia toiveita sinulla on messun tulevaisuuden suhteen?

- c) Olisitko kiinnostunut osallistumaan messun toteuttamiseen vapaaehtoisena?

kyllä.....1   ei.....2

- d) Mikäli olet kiinnostunut vapaaehtoisena toimimisesta, ilmoittautuisitko mieluiten

seurakunnan internet-sivujen kautta.....1
 messun oman Facebook-sivuston kautta 2
 puhelimitse.....3
 edellisen messun yhteydessä.....4

Kiitos vastauksista!

Liite 2: Avointen kysymysten vastaukset

Vastaukset avoimeen kysymykseen: Mikä mielestäsi on messu-uudistuksessa toimivaa ja jonka haluaisit jatkossa pysyvän samana?

	kommentin yleinen kohde	kommentin erityinen kohde	tekstin ilmaus
Toimivaksi havaittu kokeilun osa, jonka toivottiin pysyvän samana	esirukous	esirukousjakso	Erilainen rukousmahdollisuus kappelissa tai omalla paikalla
		esirukousjakso	esirukous kappelissa
		esirukousjakso	hiljentyminen esirukoukseen
		esirukousmahdollisuus	Esirukousmahdollisuus
		esirukousmahdollisuus	esirukouspyyntömahdollisuus
	musiikkiprofiili	musiikki	Messulaulut virsien lisänä hyvä asia
		musiikki	monipuolisempi musiikki
		musiikki	musiikki ja sen vaihtelu erittäin positiivista
		musiikki	Musiikki mukavan monipuolista. Uusia messulauluja –kirjan käyttö tavoittaa myös nuorempaa väkeä.
		musiikki	musiikki myös tuomasmessukirjasta
		musiikki	musiikki vaihtelevaa
		musiikki	musiikkiprofiili
		musiikki	vaihteleva musiikki
		musiikki	vaihteleva musiikki
		musiikki	Vaihteleva musiikki! Uudet messulaulut virkistäviä!
	puitteet	kokonaisuus	Ihan hyvä kokemus on tällaisena
		kokonaisuus	Kaikki toimi hyvin vaikken messuihin olekaan
		kokonaisuus	Kaikki toimii! Jatkakaa näin, olkaa kilttejä. ☺
		kokonaisuus	Kiitos, hyvin toimiva, jatkukoon edelleen! Hyvä
		kokonaisuus	Muutenkin messu-uudistus on mukavaa vaihtelua normaaleihin messuihin.

		lisäyksiä	voisi myös pyytää ihmiset aina kirkkoon eteen
		ohjeistus	selkeä ohjaus
		ohjeistus	Virsi ei aina heti löydy
		rakenne	Liturgian rikkoutuminen läheisem- pään kohtaamiseen hyvä asia
		rakenne	yhteisöllisen osan ja ”pyhyyden” erottaminen toisistaan
		tervetuloa	tervetulotoivotus
		tervetuloa	tervetulotoivotus
		tunnelma	alun rauhallisuus tunnelman kan- nalta
		tunnelma	Läheisempi tunnelma
		tunnelma	mahdollisuus liikkua ja vapaampi tunnelma lasten kanssa tulijoille
		tunnelma	vapaamuotoinen, lämminhenkinen
	rippi	yksityinen rippi	rippimahdollisuus
	saarna	lähellä ihmisiä	ei ”ylempää johdettu” vaan pastorit samassa tasossa/asemassa srk:n kanssa
		lähellä ihmisiä	istutaan srk:laisten mukana eturi- vissä
		lähellä ihmisiä	Lähellä pappia on hyvä, Pyhä Henki läsnä.
		lähellä ihmisiä	Mukavaa kun pappi tuli messuväen joukkoon
		lähellä ihmisiä	Papin tuleminen lähelle puhumaan
		lähellä ihmisiä	Pappi on lähellä kansaa
		lähellä ihmisiä	Pappi saarnaa läheltä, koskettavaa.
		lähellä ihmisiä	Pappien halu tulla lähemmäs seura- kuntalaisia tuntuu.
		lähellä ihmisiä	puhutaan srk:laisten seassa
		lähellä ihmisiä	Saarna käytävällä lähellä ihmisiä on toimiva.
		lähellä ihmisiä	saarna lähellä ihmisiä
		lähellä ihmisiä	Saarna lähellä ihmisiä
		lähellä ihmisiä	Saarna lähellä ihmisiä on ihan kiva

			ajatus.
		lähellä ihmisiä	Saarna lähellä ihmisiä toimi hyvin
		lähellä ihmisiä	saarna lähellä kuulijoita
		lähellä ihmisiä	Saarna lähellä kuulijoita
		lähellä ihmisiä	saarna lähellä seurakuntaa oli hyvä
		lähellä ihmisiä	saarna lähellä/fyys. lähellä srk:aa
		lähellä ihmisiä	saarna pidettiin lähellä ihmisiä
		lähellä ihmisiä	Saarna seurakunnan joukossa
		lähellä ihmisiä	Saarna seurakuntalaisten keskellä – ”tulee kohti”
		lähellä ihmisiä	saarna srk:laisten seassa
		lähellä ihmisiä	Saarnat lähellä ihmisiä toimii!
		saarna	Puhe on enempi opetusta kuin saarnaa, hyvä!
		saarna	saarna
		saarna	saarna
	sisältö	ehtoollinen	ehtoollisuus
		ehtoollinen	ehtoollisuus
		sanoma	sisältö
	yhdessä jakaminen	keskustelu	ihana oli tuo tarjoilu ja mahdolli- suus keskusteluun toisten kanssa
		keskustelu	Jakamishetki hyvä idea, kun kehit- tyy ja itse tottuu, voi toimiakin – vielä enemmän rohkaisua saarna- tekstistä puhumiseen.
		keskustelu	keskustelu
		keskustelu	keskustelu messun toimittajien ja messuvieraiden kanssa
		keskustelu	Keskustelu seurakunnan ja toimitta- jien kanssa lisää yhteisöllisyyttä
		keskustelu	keskustelumahdollisuus työnteki- jöiden kanssa
		keskustelu	mahdollisuus keskustella
		keskustelu	Tulee puhuttua uskon asioista.
		keskustelu	yhdessä jakamisen hetki
		tarjoilu	ihana oli tuo tarjoilu ja mahdolli- suus keskusteluun toisten kanssa

		tarjoilu	Kahvitarjoilu on mukava juttu
		tarjoilu	tarjoilu
		tarjoilu	Tarjoilu on kiva välikevennys

Vastaukset avoimeen kysymykseen: Mikä mielestäsi messu-uudistuksessa ei ole toimivaa? Millaisia toiveita sinulla on messun tulevaisuuden suhteen?

	kommentin yleinen kohde	kommentin erityinen kohde	tekstin ilmaus
Toimimattomaksi mainittu kokeilun osa sekä kehittämistoiveita	esirukous	esirukousjakso	esirukousjakso alussa liian pitkä
		esirukousjakso	esirukousjakso liian pitkä ja ”rauhaton”, kirkkoon tullaan ”hiljenty-mään”
		esirukousjakso	Esirukousosio liian pitkä, voisi siirtää loppuun.
		esirukousjakso	Rukousosuus alussa on hyvä, mutta taustamusiikin tulisi olla harrasta urkumusiikkia.
		esirukousjakso	rukousosuus on myös toimiva, mutta vaatisi vielä hartaan, hiljaisen urkumusiikin taustakseen
		esirukousmahdollisuus	Esirukousmahdollisuuden voisi olla varattu enemmän aikaa ja sitä voisi ohjeistaa selkeämmin
	musiikkiprofiili	musiikki	esirukousjaksoon lauluja -> voisi toimia paremmin
		musiikki	Lisää musiikkia, reippaita ylistyslauluja
		musiikki	Lisää tätä kaunista ja iloista musiikkia ja soittimia, kuten sello, viulu ja huilu.
		musiikki	Musiikki voisi olla vielä vaihtelevampaa ja enemmän nuoremmille kävijöille suunnattua, virret luovat messuun aina vähän raskaan ja laahaavan tunnelman.
		musiikki	Nyt huomasi, että musiikki tekee näissä uudistetuissa messuissa lopulta aika paljon. Nyt kun virret

			edelleen laahaavia, tunnelma on aika sama kuin ennen ja aikaa kuuluu..
		musiikki	Rukousosuus alussa on hyvä, mutta taustamusiikin tulisi olla harrasta urkumusiikkia.
		musiikki	rukousosuus on myös toimiva, mutta vaatisi vielä hartaan, hiljaisen urkumusiikin taustakseen
		musiikki	Toivon, että kanttori tai joku muu kauniin lauluäänen omaava esittäisi yksinlaulua.
		musiikki	virret laahasivat pahasti ja niitä oli hankala laulaa
		musiikki	voisiko jotain lisätä vielä, ehkä musiikki/lauluja lisää
	puitteet	ajankäyttö	Rukousmahdollisuus ja ripittäytymismahdollisuus on hyvä, mutta siihen tarvitsisi ehkä enemmän aikaa ja paremman ohjeistuksen (missä on kappeli?)
		ajankäyttö	Ruokailun ajalle pisempi virsi jottei lopu kesken
		kokonaisuus	Jatkakaa vain kokeilua, mukavampi tämä on kuin vanha kaava
		kokonaisuus	mutta nuoria on tullut mukaan enemmän, hyvä!
		kokonaisuus	Toivon että ehdottomasti jatkossakin vastaavanlaisia messuja järjestetään.
		kokonaisuus	toivon jatkuvan
		kokonaisuus	Tämä olisi hyvä uudistus
		lisäyksiä	Messukansa saisi olla mukana messun suunnittelussa, teoin, avustaen
		ohjeistus	Esirukousmahdollisuuteen voisi olla varattu enemmän aikaa ja sitä voisi ohjeistaa selkeämmin

		ohjeistus	Käsiohjelma olisi ehdottoman hyvä!
		ohjeistus	Käsiohjelma voisi helpottaa messun seuraamista.
		ohjeistus	Laulut hakusassa?
		ohjeistus	Mulla menee virret jotenkin ha- kuun?
		ohjeistus	ohjeet vain kerran
		ohjeistus	Rukousmahdollisuus ja ripittäytymismahdollisuus on hyvä, mutta siihen tarvitsisi ehkä enemmän aikaa ja paremman ohjeistuksen (missä on kappeli?)
		paikka	muualta tulevien kannalta olisi parempi tehdä muualla kuin pääkirkossa
		pituus	100 minuuttia!!! vähän enemmän väkeä ja ollaan 2 tunnissa. Eli liian pitkäksi venähti.
		pituus	aivan liian pitkä
		pituus	AIVAN LIIAN PITKÄ!
		rakenne	Ehtoollista saa vasta 1,5 tunnin jälkeen ja synnit anteeksi 70 minuutin, jolloin messu jo yleensä loppuu. Synnintunnustus ainakin takaisin messun alkuun, että hätäisimmät saavat edes sen.
		rakenne	itselleni tärkeitä messussa ovat ehtoollinen ja yhteinen rippi, joita jouduin odottamaan liian kauan. Ehtoollinen ennen esirukousta ja keksin syöntiä, kiitos!
		rakenne	Jaksotusta kannattaisi vielä miettiä, se toisi järjestystä
		rakenne	Seurakuntalaiset voisivat kysyä kuin pappi teen äärellä: Mitä kysymyksiä saarna herätti. Tän voi teh-

			dä "kirkkokahveilla" jumalanpalveluksen jälkeen.
		tunnelma	Nyt kun virret edelleen laahaavia, tunnelma on aika sama kuin ennen ja aikaa kuluu...
		tunnelma	rukousvaeltelu, kolina; rauhallisen tunnelman keskeyttäminen takapenkkitarjoilulla, jossa kiireen tuntu
		tuttuus	yhteenkuuluvuus tulee siitä, että tietää miten toimia ja muutkin tietävät
	rippi	lisäyksiä	Mahdollisuus jutella sielunhoitajan kanssa.
		yksityinen rippi	Jos ihmisille todella tarjottaisiin sielunhoitoa, ei se kunnolla (<i>epäselvää</i>) tapahdu lyhyessä ajassa. Entä jos vaikka 5 henkilöä menisi yhdellä kerralla sielunhoitoon. Mistä sielunhoitajat jne.
	saarna	lähellä ihmisiä	Pappi saarnatuoliin: helpompi seurata, keskittyä ja kuunnella
		lähellä ihmisiä	Saarnan voisi pitää alttariosassa. Kuuluvuus välillä huono.
		saarna	saarna pitkittyvine selityksineen vaikuttaa joskus teoreettiselta
	sisältö	lisäyksiä	Mahdollisia todistuspuheita voisi olla ja rukouspalvelijoita
	yhdessä jakaminen	keskustelu	Lähinnä voisi miettiä, miten saa seurakunnan osallistumaan keskusteluun jakamisen aikana, ettei puhuta vain omissa porukoissa tai jäädä penkkiin istumaan. Pääsisi juttelemaan myös uusien tuttavuuksien kanssa.
		keskustelu	Seurakuntalaiset voisivat kysyä kuin pappi teen äärellä: Mitä kysy-

			myksiä saarna herätti. Tän voi tehdä "kirkkokahveilla" jumalanpalveluksen jälkeen.
		tarjoilu	kahvihetki katkaisee hartauden
		tarjoilu	kahvituksen saisi pois jättää messun aikana, jälkeen kävisi
		tarjoilu	olin aluksi järkyttynyt tarjoilusta + yhteisöllisyydestä... missä pyhyys? Kohta soi jonkun kännykkä tyyliin...
		tarjoilu	takapenkkitarjoilulla, jossa kiireen tuntu
		tarjoilu	Tarjoilu ei mielestäni ollut kovin hyvä juttu, koska se katkaisee jumalanpalveluksen -> siirrettäisiin loppuun?
		tarjoilu	Tarjoilu ei välttämätön
		tarjoilu	tarjoilu kesken messun ei ehkä oikein toimi. Lopussa olisi hyvä.
		tarjoilu	tarjoilu tuntui oudolta, mutta ei huonossa mielessä.
		tarjoilu	Tarjoilusta en tiedä, tarvitseeko sitä olla

Liite 3: Taulumäen uudistetun messun kaava

TAULUMÄEN MESSU

I JOHDANTO [toimitetaan seurakunnan keskeltä]

Tervetuloa [toimittajat vastaanottavat seurakuntalaiset kirkon takaosassa]

Alkuvirsi

Alkusiunaus **(L)**

Siunaus

Vuorotervehdys

Johdanto, jossa annetaan ohjeistus esirukouspyyntöihin sekä ilmoitetaan kirkolliset (kastetut, vihittävät, kuolleet)

Virsi/laulu/soitinmusiikki [jonka aikana voi käydä esirukousalttarilla ja on mahdollisuus yksityiseen rippiin sakastissa]

Rukousosio, jossa esirukous [ml. edellisestä messusta kerätyt aiheet], päivän rukous,

Kyrie-litania

Kunnia ja kiitosvirsi

II SANA [toimitetaan seurakunnan keskeltä]

Lukukappale

Päivän virsi

Evangeliumi

Saarna

YHDESSÄ JAKAMINEN [toteutetaan seurakunnan keskellä]

Kahvi/teehetki, kohtaaminen, kolehtikohteen esittely, kolehdin kerääminen,
laulu/musiikki, [mikäli toimittajat eivät ole käyttäneet liturgisia vaatteita aiemmin,
he siirtyvät niiden käyttämiseen tässä vaiheessa]

Virsi/laulu/musiikki

Rippi

Synnintunnustus

Synninpäästö

Uskontunnustus

[Musiikki, jonka aikana ehtoollisen toimittajat siirtyvät alttarille; voi olla pidennetty johdanto vuorolauluun]

III EHTOOLLINEN [toimitetaan alttarilta]

Ehtoollisrukous

Vuorolaulu

Prefaatio

Pyhä

Rukous ja asetussanat

Isä Meidän

Herran rauha

Jumalan Karitsa

Ehtoollisen vietto [mikäli ehtoollinen asetettu alttarilla, voidaan jako toteuttaa seurakunnan keskellä, jolloin ehtoollisvieras voi käydä itsenäisesti polvistumassa alttarikaiteella]

Kutsu

Ateria

Päätössanat

Kiitos/ylistysvirsi [jonka aikana toimittajat voivat luopua liturgisten vaatteiden käytöstä; toimittajat siirtyvät takaisin seurakunnan keskelle]

IV PÄÄTÖS [toimitetaan seurakunnan keskeltä]

Siunaus

Päätösmusiikki [jonka aikana toimittajat siirtyvät kirkon takaosaan]

Hyvästely